EKİM

İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır

BÜTÜN ÜLKELERİN PROLETERLERİ, BİRLEŞİN!

Sayı: 171, 15 Haziran '97

Ordu ve irtica

Ordunun iki numaralı generali Sincan'daki tank gösterisinin ardından Amerikan basınına yaptığı açıklamada, bu eylemle rejime "balans ayarı" yaptıklarını söylemişti. Aynı general son Genelkurmay brifinglerinin ardından yine Amerikan basınına verdiği bir demeçte, bu kez açık bir dille ordunun "hükümete savaş açtığı"nı tüm dünyaya ilan etti. Bahsi geçen general ordunun siyasal yaşama dolaysız kaba müdahalelerinin olduğu kadar, ordu tarafından belirlenen ve uygulanan ABD-İsrail eksenine dayalı dış politikanın da sembolü durumunda biridir. İşte bu konumdaki bir generalin ABD basını üzerinden dile getirilen açıklamaları, rejimin siyasal cephesinde işlerin bugün geldiği noktanın ve aldığı biçimin en veciz bir ifadesidir.

Resmi düzen propagandasının şu dönem özellikle öne çıkardığı söyleme bakılırsa, Türkiye "demokratik-laik bir sosyal hukuk devletidir". Oysa siyaset sahnesinde sergilenen oyunlar zinciri, ancak herhangi bir "muz cumhuriyeti"nde görülebilir türdendir. Tek farkı, sergilenen oyunun bol gerilimli bir uzatmalı seyir izlemesidir.

Ordu Sincan'daki tank gösterisiyle darbe sopasını eline almıştı. Onu izleyen 28 Şubat tarihli MGK toplantısı kararları bu sopaya gerekli siyasal-hukuksal dayanakları sağladı. Amerikancı generaller toplumun karşısına irticaya karşı laikliğin ve çağdaşlığın bekçisi rolünde çıktılar. Dikkate değer olan, iç politikadaki bu "çağdaşlık" çıkışının, dış politikada saldırgan ABD-İsrail-Türkiye eksenini pekiştiren adımlarla tamamlanmasıydı. Her MGK toplantısı sürecinde gerilimi gitgide artırılan bu "irtica karşıtı" basınç, son Genelkurmay brifingleriyle birlikte hükümete karşı açık bir savaş ilanı biçimini aldı.

Bu kuşkusuz yeni bir durumdur. Sincan'daki tank gösterisi sayılmazsa, son ayların "irtica karşıtı" çıkışları "anayasal bir kurum olan" MGK platformu üzerinden sergileniyordu. Türkiye'nin kendine özgü parlamenter sisteminde MGK, hükümetin ve parlamentonun üstünde olduğu için, parlamento MGK kararlarını yasallaştıran, hükümet ise uygulayan durumunda olduğu için, generallerin siyasal yaşama dolaysız müdahaleleri hala bu MGK örtüsü içinde yasal ve anayasal kılıfta sunulabiliyordu. Oysa son brifingler Genelkurmayın dolaysız icraatları olmuştur ve bu arada, ordunun yeni bir "tehdit önceliği" değerlendirmesi yaptığı, "durumdan vazife çıkardığı", kendini de buna göre yeniden konumlandırdığı açık-seçik ortaya konulmuştur. Ordu güya, anayasal ve yasal açıdan bağlı bulunduğu hükümete, "irtica odağı" olarak nitelediği hükümetin büyük ortağı Refah Partisi'ne açık bir savaş ilan etmiştir. Bu savaş ilanından beri bizzat ordu tarafından darbe geldi, geliyor propagandası pompalanmakta, böylece ordu iradesi fiilen siyaset yaşamına dayatılmaktadır.

Bugün siyaset yaşamında tüm tartışmalar ve adımlar "gelmekte olan" askeri darbe ekseninde sürüyor. Mevcut hükümet "gelmekte olan" darbeyi durdurmak için başbakan değişikliği ile erken erken seçime gitmeye hazırlanırken, tüm umudunu ordunun mevcut hükümet üzerindeki basıncına bağlamış olan resmi muhalefet ise, generallerin arzuladığı türden bir milli mutabakat hükümeti oluşturmak, mevcut parlamentoyu hiç değilse bir süre için ordunun yeni planları çerçevesinde bir "kurucu meclis" olarak çalıştırmak için uğraşıyor. Bu aynı günlerde rejimin uluslararası efendisi ABD de dolaysızca devreye giriyor; güya hem "gelmekte olan" darbeyi durdurmaya çalışıyor ve hem de generallerin "laik-demokratik düzenin savunulması" çizgisine desteğini sunuyor. Generallerin "savaş ilanı"ndan günler

sonra, hükümet başkanı ıkına sıkına orduya yetkilerini hatırlatıyor ve düzen medyası, başbakanın bunu, ABD'nin bugün için bir darbeye karşı olduğu açıklamasından aldığı güçle yapabildiğini, açık açık yazıp söyleyebiliyor. Ve bol gerilimli bir uzatmalı gösteri halinde süren bu oyuna, orduyu "devrimci" ilan ederek ve "Türkiye'nin devrimci demokrasi dönemine girdiğini" ciddi ciddi iddia ederek Perinçekçi devlet solu da kendi rengini katıyor.

Türkiye'de sosyal mücadelelerin büyük bir sıçrama yaptığı ve bu zeminde solun büyük bir güç kazandığı '60'lı yıllardan beri, ordu ve dinsel gericilik, düzenin iki temel dayanağı ve silahı olarak öne çıkmışlardır. Ordu'nun işlevi bellidir. Alt sınıfların sosyal mücadelelerini belli periyotlarla gündeme getirilen askeri darbelerle dizginlemek ve bunun ürünü olan devrimci birikimi ezmek. Ordunun emekçi sınıf ve katmanların ileri kesimlerine karşı yaptığını, düzenin bizzat besleyip desteklediği dinsel gericilik ise, aynı sınıf ve katmanların geri kesimleri üzerinden farklı bir biçimde yapageldi. Ordu ileri kesimleri dizginleyip ezerken, dinsel gericilik aynı şeyi geri kesimleri aldatıp afyonlayarak yaptı. '70'li yıllardaki devrimci yükselişten büyük ürküntü duyan sermaye düzeni, 12 Eylül'ün ardından dinsel gericiliğe siyasal ve kültürel cephede görülmemiş bir geniş alan açtı. Bugün "irtica karşıtı" rolü oynayan ordu, 12 Eylül icraatıyla bu alan açma operasyonunun doğrudan planlayıcısı ve uygulayıcısıydı. Türk-İslam sentezi bu dönemde resmi ideoloji haline getirildi, imam-hatip okulları, camiler, kuran kursları vb. bu dönemde en büyük patlamayı yaptı. Bizzat ordu Kürt halkının özgürlük mücadelesine karşı dinsel ideolojiyi bir silah olarak kullanma yoluna gitti. Ve en önemlisi, 12 Eylül'de süngü zoruyla uygulanan iktisadi ve sosyal politikalar yığınları görülmemiş bir yoksulluğa, sosyal-kültürel yıkıma sürükledi. Her türlü ilerici çıkışın ve demokratik hakkın boğulduğu, yığınların yoksullukla ellele giden bir çaresizliğe mahkum edildiği bu sosyal-kültürel ortam, dinsel gericiliğin palazlanmasına son derece uygun bir zemin oluşturdu.

Özetle, toplumsal gelişmeye ve devrime karşı bir dalga kıran rolü oynasın diye dinsel gericiliği düzen bizzat kendisi besledi; ordu ise ona her seferinde yol açtı, zemin düzledi. Ne var ki bu toplam süreç, resmi dilde "irtica" olarak nitelenen dinsel gericiliği kontrol edilebilir sınırların ötesinde bir etki ve güce kavuşturdu. "İrtica", yığınların geri kesimlerini dizginleyen ve düzene bağlayan bir imkan olmanın ötesine taştı; genel toplum ve devlet düzenine kendi ruhunu ve rengini verme iddiasını uygulamaya geçirecek bir gelişme düzeyine ve konuma ulaştı.

Gelinen yerde dizginlenmesi, güç ve etkisinin tırpalanması, düzen için kabul edilebilir sınırlar ve işlevler içine çekilmesi gerekiyor. Kurulu düzenin vurucu gücü ordu şimdi bunu yapıyor. "Durumdan" çıkarılan "vazife" budur.

Daha Refah Partisi'nin büyük ortak olarak hükümet kurduğu bir sırada, tekelci burjuvazinin bu eğilime seyirci kalmayacağını, RP'den bir süre yararlandıktan sonra onun hükümetteki varlığını yeni oyunlar tezgahlamak için bir imkan olarak kullanma yoluna gideceğini vurgulamıştık. Sincan'daki tank gösterisiyle birlikte bu süreç başladı. Bu çıkışın zamanlamasını ve hedeflerini *Güncel Gelişmeler ve Devrimci Görevler*'in 3. ve özellikle 4. bölümünde genişçe irdelemiştik. (*Ekim*, sayı: 162-163, 1 Şubat '97 ve 15 Şubat '97, başyazılar). Sürecin seyri bu değerlendirmeleri her temel noktasında doğrulamış bulunuyor.

Bu siyasal oyunun vahim yanı, toplumsal muhalefeti şaşırtmada ve etkisizleştirmede, dahası sosyal-demokratların ve hain sendika bürokratlarının marifetiyle bizzat generallere yedeklenmesinde sağlanan görülmemiş kolaylıktaki başarıdır. Neredeyse 30 yıldır dinsel gericiliği kullanarak ilerici toplumsal muhalefeti dizginleyenler, şimdi toplumsal muhalefeti yedekleyerek dinsel gericiliği dizginlemeye çalışıyorlar.

Türkiye'nin bugünkü tablosu gitgide ağırlaşan bir siyasal kriz tablosudur. Oysa böyle bir ortamda devrimci hareket ve kitle hareketi kendi cephesinden son yılların en zayıf, dağınık ve etkisiz tablosunu sunmaktadır. Bu, generallerin oynadığı oyunun şu aşamadaki en büyük avantajıdır.

EKİM

İstanbul İl Komitesi Raporu

Yeni dönemin ihtiyaçları ve görevleri

'97 1 Mayıs'ı, sınıf ve kitle hareketinin hem verili durumuna hem de yapısal sorunlarına ilişkin zengin veriler sundu. Türkiye kapitalizminin derinleşen ekonomik krizi ve Susurluk'la beraber ağırlaşan siyasi kriz ortamı, mücadele ve patlama dinamiklerini sürekli besliyor. Fakat öte yandan, sınıf ve kitle hareketinin '80 Eylül'ünden devraldığı ve '89 yıkımıyla katmerlenen, en önemlisi, süreci belirleyip değiştirecek bir güç olarak devrimci bir sınıf önderliğinin hala da inşa edilememiş oluşuyla şekillenen sorun ve zaaflar sözkonusu. Bunlar birbirine karşıt eğilimleri ve dinamikleri ifade ediyorlar. '80 sonrasında düzenin devrimci bir gelişmeye karşı kendisini bir bütün olarak tahkim etmesi, böyle bir gelişmeyi en başından boğma politikası, bugünkü sürecin ağır ve sancılı yaşanmasının bir diğer temel nedenidir.

Bugünden geriye bakıldığında, düzenin '96 devrimci 1 Mayıs'ı sonrasındaki çok yönlü saldırısının sınıf ve kitle hareketinde bir kırılmaya yol açtığı kolaylıkla görülebiliyor. Bu özellikle semt eksenli gelişen (Gazi sonrası) heterojen kitle hareketi için geçerlidir. Ölüm oruçları dönemi, devrimci hareketin hem toplum nezdinde prestijinin ve saygınlığının artması, hem de devrimci güçlerin büyük bir moralle çıkmaları bakımından büyük bir siyasal başarının ifadesi oldu. Ancak bu kitle hareketinin otomatikman sıçramasını getirmedi. Orta ve uzun vadede bu başarının sonuçları siyasal sınıf mücadelesinde mutlak biçimde dışa vuracaktır. Fakat o dönemde, düzenle cepheden ve apansızın yaşanan bu çatışma, henüz yeni yeni uyanan ve hareketlenmeye başlayan kitlelerde devrimci mücadelenin ağır bedeller gerektirdiği gerçeğinin yeni bir teyidi oldu. Düzenin '96 1 Mayıs'ı için verdiği mesaj da buydu.

Gerek ölüm oruçları döneminin gerekse bir bütün olarak Susurluk döneminin, siyasal mücadelede ortaya çıkardığı bir temel yenilik vardır. Ezilen işçi ve emekçi yığınlar için, (en azından yığınların geniş ileri kesimleri için), sermaye düzeninin nasıl kirli bir sömürü ve zulüm düzeni olduğu gerçeği, bugün çok daha açık bir hale gelmiştir. Dahası, bu düzene karşı mücadeleyi örgütlemeye çalışan ve bu uğurda nasıl bir feda ruhuyla hareket edebileceğini ölüm oruçlarıyla göstermiş bulunan bir devrimci hareket gerçekliği kitleler tarafından daha iyi görülebilmiştir.

Fakat asıl sorun tam da bu noktada başlamaktadır. Bu aynı devrimci hareket, gerek '96 1 Mayıs'ı ve ölüm oruçları döneminin kısır iç çekişmeleri, gerekse daha genel yapısal zaafları nedeniyle, devrim alternatifine zaten uzak duran geniş yığınlara güven verememektedir. '90'ların Türkiye'sinde artık ısrarlı, istikrarlı bir devrimci kitle hareketi, herşeyden önce istikrarlı bir devrimci sınıf hareketi, demek oluyor ki devrimci sınıf önderliği demektir. Bu temel gerçek, kitleler tarafından bilince çıkarılamasa da, yaşam tarafından hergün bir sezgi olarak içselleşecek tarzda önlerine sürülmektedir.

Bugün hakları uğruna mücadeleye giderek daha fazla eğilim duyan, fakat bunun için bedeller ödemeye de henüz hazır olmayan, dahası devrimci harekette böyle bir mücadeleyi hakkıyla sürükleyecek bir irade göremeyen bir ezilen yığın psikolojisiyle karşı karşıyayız. Bu ortam doğal olarak reformist kanalı besleyen bir özellik göstermektedir.

Bugünün Türkiye'si '95 Gazi, 1 Mayıs '96'ya benzer çıkışlara fazlasıyla gebedir. Söylediğimiz herşey, bu çıkışların bir istikrar kazanmasının ve devrim mücadelesini hakkıyla büyütmesinin olanak ve güvencesinin devrimci sınıf önderliği sorununda düğümlendiğini vurgulamak içindir.

Biriken mücadele dinamikleri ve devrimci önderlik sorunu

İşçi sınıfı hareketi '91 sonrasında bir kırılma yaşadı ve mevzi direnişlerle kendine yol açma çabasında önemli ölçüde başarısız kaldı. '96 yılının mevzi direnişlerinin de oldukça cılız geçtiği söylenebilir. Hareket kuşkusuz ki sıfırlanmadı, özellikle sendikalaşma çabaları çerçevesinde uzun-kısa bir dizi direniş yaşandı. Fakat sınıf hareketinin gelinen yerde içten içe bir mayalanma döneminden geçtiği ve kendisine bir çıkış yolu aradığı gözlenmektedir.

Sınıf hareketi, yukarda çizilmeye çalışılan tablo içinde kendi gerçekliğini bulmaktadır. Bu çerçevede işçi hareketi için yeni olanı, Susurluk sonrası dönemde özelleştirmeye konu olan maden ve enerji işçilerinin eylemlerinde görmek mümkündür. Çayırhan, Soma ve Yatağan'da yaşananlar, hareket içinde dipten dibe nelerin birikip mayalandığının iyi bir işaretidir. Bu yerler taşra olmalarıyla ve yorulmamışlıklarıyla metropollerden belli bir farklılık göstermektedirler. Fakat bu, hareketin gelişme yönünün ne olduğu gerçeğini karartamaz.

Bizzat komünist hareketin işçi sınıfı içindeki çalışmasının sınırlı deneyimler dahi, soluklu, ısrarlı, özellikle taktik araçlarını yaratan bir çalışmanın, hem orta hem de yer yer kısa vadede, sonuçlarını bu veya şu ölçekte gösterdiği bir dönemden geçildiğinin, sınıf hareketinde dipten dibe güçlü mücadele dinamiklerinin biriktiğinin kanıtlarıyla doludur. Kitle hareketinin genelindeki sancılı gelişim ve zayıflıklar elbette sınıf hareketinde de yaşanmaktadır. Fakat bu durumu kökten değiştirmenin imkanları işçi hareketinde birikmektedir. Bu imkanları değerlendirebilecek bir çalışma tarzını oturtmak en temel sorunumuz.

Hareketimizin sınıf içindeki son bir yıllık çalışmasına bakıldığında, şaşmaz biçimde hedeflerine kilitlenmek ve bunda ısrarlı olmak noktasındaki güçlü yanlarına karşın, belli öznel gecikmelere tahammül göstermek, birim-özgül çalışma ile işkolu-alan-genel çalışma arasında birbirini besleyen güçlü bağlar kurmak, yaratıcı bir çalışma tarzı tutturmak alanındaki zayıf yanlarının içiçe olduğunu görürüz.

Bizim bütün deneyimimiz, fabrikalarda içten çalışmanın kalıcı sonuçlar elde etmede önemini gösterir niteliktedir. Biz, öncü sektör ve fabrikalar olarak tanımladığımız büyük ölçekli metal, petro-kimya vb. bazı sektör ve fabrikalarda soluğumuzu tutarak yürüttüğümüz çalışmanın nasıl ürünler verdiğini kendi deneyimlerimizden biliyoruz. Yürüttüğümüz çalışmada etkinlik, yaratıcılık ve taktik araçların yaratılıp/kullanılmasındaki eksiklik ve gecikmelere rağmen anlamlı bir sonuç elde edilebilmektedir. İçerden çalışmanın neden bu kadar önemli olduğu, '91 sonrasında öncüleri önemli ölçüde biçilmiş ve kendisi kırılmış bir sınıf hareketi verili gerçekliği üzerinden anlaşılabilir. Bu durum, süreçlerin bizzat içinde ve yönlendiricisi olmadan hem yol açmanın hem de nesnelliğin zorlamasıyla yol açılamasa dahi mevzi tutmanın pek mümkün olmadığını anlatır.

Hareketimizin geçtiğimiz dönem sınıf çalışmasında yaşadığı en temel açmaz şudur: Güçlerimiz ölçüsünde temel fabrikalarda yoğunlaşan soluklu ve ısrarlı bir çalışma yapmak temel bir sorumluluktu. Fakat fabrika zemininde derinleşen bir çalışmanın yavaş ritmine tabi olmak, uygun araçlarla beslenemediği koşullarda, giderek atalet ve sıradanlaşmayı besleyen bir özellik de taşır. Özellikle, hareket olarak yürüttüğümüz çalışma, henüz toplum genelinde sınırlı bir etki yaratan, sınırlı güçlerle ve ağır düzen kuşatması altında yürütülen bir çalışma ise, harcanan emeğin ve gösterilen sabrın ürünlerini vermede gecikmesi, güçsüzlük ruhhali biçiminde bir atalet vb. sonuçlar yaratır.

Bizim hala da en temel zorlanma alanımız budur. Birimlerde yoğunlaşmış soluklu bir çalışma, fakat bunu bülten türü araçlar ile bir işkolu, alan çalışması olarak taktik hedeflerle donatma, yaratıcı bir çalışma ile hem genel politik-etki alanında hem de kadrolaşmada hızlı bir gelişmenin önünü açma -bunlar önümüzdeki dönemin yüklenme alanlarıdır.

Faaliyetimizi uzun bir dönem sınıf dışı kadrolarla yürütmek durumunda kalmamız, yaşadığımız zorlanmanın ek bir nedenidir. ('87-91 dönemi sınıf hareketinin öncü kuşağının geri düşmesi ve yaşanılan tasfiyeci tahribat, o dönemin öncü işçilerini bizden önemli ölçüde kopardı.) Parti iddia ve düzeyimizin anlaşılmasında; diğer bir deyişle, biriktirdiklerimizi, imkanlarımızı ve bununla

yürünebilecek yolu bilince çıkarmada yaşanan sıkıntılar, geciken sürecin özelliklerinin anlaşılmasında iyi bir veridir. 1 Ekim '96 tarihli *Ekim*'in başyazısının somut anlamı, hareketin birçok kadrosu tarafından ancak haftalık PYO adımından sonra ve şimdi bültenler adımıyla anlaşılabilmektedir. Bu üstelik düşünen, sorgulayan ve belli bir politik kapasite ortaya koyabilen yoldaşlar için böyledir.

Genel politik faaliyet kapasitesindeki daralmaya ilişkin tartışma bu tablo içinde anlaşılabilir. Susurluk gibi genel süreçlerin kendisini iyice dayatmasıyla ortaya çıkan genel politik faaliyeti güçlendirme ihtiyacı, bizde iki temel kaygıya yolaçtı. Birincisi; sınıf çalışmasında henüz oturttuğumuz ve taktik araçlarıyla daha ileri adımlar atmayı zorladığımız bir aşamada, yoğun bir genel politik faliyet, bizi dağıtan ve eskiye, alışıldık alana (bir dağıtım örgütü) çeken bir basınç yaratır mı? Yeni olan ve zorlanılan alandaki çalışmayı zayıflatır mı kaygısı! İkincisi; kadrolaşmada ve yeni güçler bulmakta sınıf çalışması alanında hala zorlanırken, geniş bir faaliyet, düşman eline düşmelerle birlikte bizi bir dizi çalışma alanından tasfiye eder mi sorusu!

Yukarıda söylenenler, önümüzdeki dönem çalışmasının temel görev ve ihtiyaçlarına da bir açıklık getirmektedir.

* Birimlerde içeriden yürütülen yoğunlaşmış bir çalışmada ısrar edeceğiz. Fakat bunu her bir çalışmada bir işkolu, alan ve bölge çalışması olarak kurup geliştirmenin, buradan dönerek birimde sıçramanın sorun ve ihtiyaçlarına kilitleneceğiz. Bültenler, işkolu ileri işçi platformları yaratma ve varolanlara (İİSŞP vb.) en ileri düzeyde müdahale etme gibi imkanları gecikmeye tahammül göstermeden kullanacağız.

* Sınıf çalışmamızı destekleyecek, genişletecek, yeni genç ve işçi ilişkilerine ulaşmamızı sağlayacak tarzda bir bölge çalışmasını gücümüz ölçüsünde sürdüreceğiz. Bunu politik ekseniyle işkolu-birim-alan çalışmamıza tabi kılacağız.

* Bu sınıf çalışması üzerinden hızlı bir kadrolaşmaya daha özel bir önem vereceğiz. Bu önümüzde zorlanma alanlarımızın giderek aşmanın temel önemdeki sorunlarından biri olarak duruyor.

* Giderek daha geniş ölçekte ve yeni güçlerle, bizi dağıtmayan ve birikimimizi ileri düzeyde riske atmayan bir kapsamda, genel politik faaliyeti süreklileştireceğiz. (...)

İstanbul İl Komitesi/ Haziran '97

İşçi partisinin din karşısında ...

(Baştarafı s.23'de)

istemi yerine, sosyal-demokratların kendileri için de, sosyal-demokrat parti için de, dinin kişisel bir sorun olarak *ilan edilmesi* gerektiğini koymakta olan Alman sosyal-demokratlarının oportünizmlerini düzeltirken Engels, nispeten daha yumuşak davrandığı halde, açıktır ki, bu Alman çarpıtmasının Rus oportünistlerince ithali, Engels'in *yüz kez* daha şiddetli bir azarını haketmiş olacaktır.

Duma kürsüsünden dinin halkın afyonu olduğunu açıklamakla bizim Duma grubumuz tamamen doğru davranmış, ve böylece din sorununda Rus sosyal-demokratlarının her türlü ifadelerine bir temel hizmeti görecek bir örnek yaratmıştır. Daha da ileri giderek, tanrıtanımaz tartışmayı daha geniş ayrıntıları ile geliştirmeleri gerekir miydi? Bizce gerekmezdi. Bu, proletaryanın siyasal partisinin dine karşı mücadelesini abartması tehlikesini getirebilirdi; bu, dine karşı burjuva ve sosyalist mücadelenin arasındaki ayrımın ortadan kalkmasına yolaçabilirdi. Yüz-karalar Dumasındaki sosyal-demokrat grubun birinci ödevi onurla yerine getirilmiştir.

İkinci ödev -ve belki de Sosyal-demokratlar için en önemli olanı- yani yüz-karalar hükümetini ve burjuvaziyi işçi sınıfına karşı yürütülen kavgada desteklemede kilise ve din adamlarının sınıfsal rolünü açıklama ödevi de onurla yerine getirilmiştir. (...)

Üçüncü ödev, Alman oportünistlerince çok sık çarpıtılan "din kişisel bir sorundur" önermesinin *doğru* anlamını bütün ayrıntısıyla açıklamaktı. Ne yazık ki, Yoldaş Surkov bunu yapmadı. (...) Duma grubundaki tartışma, tanrıtanımazlık konusundaki anlaşmazlığın, dinin özel bir sorun olması gerektiği yolundaki ünlü istemin doğru yorumu sorununu Duma grubunun gözlerinden gizlediğini göstermektedir. (...)

Mayıs 1909

Marx, Engels, Marksizm, Sol Yay., s.276-288

Sağlık ve sosyal hizmet işkolunda bir birim çalışması

Çalıştığımız hastahane 22 işyeri temsilcisi ve 350 kadar SES üyesi olan bir birimdir. Seçimden seçime temsilci çoğunluğunun sağlandığı bir iki toplantı dışında işyeri temsilciler kurulu toplantıları yapılamadı. İşyeri organı halihazırda işlevli değil. Buna karşılık 3-4 işyeri temsilcisi ve duyarlı aktif üyelerle birim çalışması yürütüyoruz. Kalabalık bir katılım olmamasına rağmen çalışmalarımızda belli bir mesafe katettik. Sayımızın azlığına rağmen birim üzerinde inisiyatif koyabilecek duruma geldik. Örgütlenme çalışmalarını hızlandırmayı, üye sayısını artırmayı ve demokratik tarzda yapılacak bir işyeri temsilcilik seçimini gerçekleştirmeyi hedefliyoruz.

Mayıs ayının başında iki toplantı yaparak yeni süreci değerlendirdik. '97 1 Mayıs'ı ve KESK'in gerici tavrı üzerine tartıştık. Müdahalenin sorunları üzerine konuştuk ve bazı hedefler saptadık.

* Ülkenin siyasal gündemine birim üzerinden örgütlenerek müdahale etmeyi hedefliyoruz. Toplantıları periyodik hale getireceğiz. Daha sık bir araya gelerek güncel konular üzerinde tartışmalar ve eğitim çalışmaları yapacağız.

* Kısa ve uzun vadeli bir mücadele programını çıkartacağız. Sendika toplantılarına politikalar taşıyarak şubeye müdahale etmeye çalışacağız.

*Sağlık çalışanları ile işçilerin ortak hareketini geliştirmek önümüze koyduğumuz hedeflerden bir diğeri. Birimde taşaron şirketin çalıştırdığı işçilerle yakaladığımız ilişkiyi daha üst düzeye taşımaya, sendikalaşmalarını sağlamak için ilişkileri geliştirmeye çalışacağız. (Daha önce temizlik şirketi işçileriyle 1-2 toplantı yaptık. 40 kadar işçi katıldı. Gerek sigorta hakları, gerekse diğer özlük hakları için toplu dava açmaları sağlandı.)

* Bir başka gündem maddemiz Hemşirelik Haftası idi. Birimde alternatif kutlama yapma kararı aldık.

***

Hemşirelik Haftası için alternatif kutlama çerçevesinde SES İzmir Şubesi Hemşireler Komisyonu'nun hazırladığı açık mektup bütün servislere dağıtıldı. Çağrı metni ulaştırıldı. Afişleme yapıldı. Şubenin haftaya ilişkin hazırladığı karikatür tarzındaki afişler panolara ve servis giriş-çıkışlarına asıldı.

Hemşirelik Müdürlüğü bu çalışmaların engellenmesi için başhemşireler üzerinde baskı kurdu. Hemşirelere basın açıklamasına katılmamaları için telkinlerde bulunuldu. İki gün öncesinde sivil ekipler ile güvenlik korumaları hastanede cirit atmaya başladılar. Üyeler üzerinde tedirginlik yaratılmaya çalışıldı. Buna rağmen kararlaştırılan günde ve saatte yaklaşık 50-60 kişinin katılımı ile basın açıklaması yapıldı. Halaylar çekildi. Sorunlar dile getirildi. "Hastaneler halkındır, satılamaz!" ,"Herkese eşit, ücretsiz, kaliteli sağlık hizmeti!", "Sözleşmeli personel olmak istemiyoruz!","Yaşasın örgütlü mücadelemiz!" vb. dövizler taşındı, sloganlar atıldı.

Herşeye rağmen tabanın örgütlediği, birimin pratikte gerçekleştirdiği bir etkinlik oldu. Üye tabanının en fazla kitlesi hemşire olan SES ciddi bir çalışma örgütlemezken ve çoğu birimde bir şey yapılmazken, bu birim, kokteyller ve toplantılarla geçiştirilmeye çalışılan Hemşirelik Haftasını hastane bahçesinde sloganlarını haykırarak kutladı.

Ertesi gün bu çalışmaları yürüten insanlar olarak eylemi değerlendirdik. Üye olmayan hemşirelerden olumlu tepkiler aldık. O güne kadar sendikayı dikkate almayan Hemşirelik Müdürlüğü yarattığımız basınç sonucu, bundan sonra bu tür etkinliklerin ortaklaştırılması gerektiğini, haberdar olmak istediklerini belirtti. Hemşirelik Müdürlüğü'nün hafta nedeniyle yaptığı kokteyle arkadaşlar davet edildiler. Eylemimiz sağlık emekçileri tarafından orada da tartışıldı, diğer hemşirelere aktarıldı.

Eylemimiz, örgütlenmesine çaba harcayan üyelerimize cesaret verdi. Anlamlı bir müdahale ile birimde bir takım eylemlerin örgütlenebileceğini gösterdi.

O. Güneysu/ İzmir

Devrimci güç birliği sorununa nasıl yaklaşmalıyız?

Siyasi partiler toplumdaki temel sınıf ve katmanların politik temsilcileridir. Bugünün Türkiye'sinde ezilen sınıf ve katmanların, ulusların siyasi temsilcilerinin yerlerini buldukları/bulma süreci yaşadıkları söylenebilir.

PKK, devrimci ulusal hareket kanalını uzun süredir tutuyor. "Siyasi çözüm" yöneliminin derinleşmesi sonucu, önümüzdeki süreçte gerek PKK'nın yaşayabileceği niteliksel değişim, gerekse ortaya çıkabilecek olası yeni politik özneler dışta tutulursa, bu kanalın uzunca bir süredir dolu olduğu açıktır. Küçük-burjuvazinin düzen içi reformculuğunu, alt kademe sendika bürokrasisinin tutumuyla birlikte ÖDP ve EMEP bugün artık doldurmaktadır. Özellikle, Susurluk sonrası dönem, bu yeni liberallerin hem konumlarını sağlamlaştırdıkları ve politik platformlarını olanca açıklığı ortaya koydukları, hem de düzen tarafından üzerlerine hesap yapılır hale geldikleri bir evre oldu. Küçük-burjuva radikalizminin bayrağı ise DHKP-C tarafından son döneme kadar dirençle taşındı. Girdiği yeni süreç bir bütün olarak mantıki sonuçlarına ulaşırsa eğer, bu kanalı dolduracak siyasi özneyi yaşadığımız topraklar yeniden üretmekte zorlanmayacaktır. PKK'dan arta kalan sınırlar içindeki, kırdaki yoksul emekçi kesimlerin, ulusal-mezhepsel ezilmişliklerinden de beslenen dinamiklerini değerlendirmeye aday TKP-ML/TİKKO ise, ideolojisindeki şablonlarla, ülke ve PKK gerçekliği arasında sıkışıp kalmış durumdadır. Geriye, devrimci proletaryanın sosyalizm kanalı kalmaktadır ki, bu kanalı hareketimiz önce ideolojik ve şimdi giderek politik-örgütsel düzeyde tutmaktadır.

Fakat, politik sahneye bakıldığında, hala çok sayıda devrimci örgüt ve "parti"nin varolduğunu, belli bir mücadele ve örgütlenme uğraşı verdiğini görüyoruz. Bu durum sağlıksız ve geçicidir. Sağlıksızdır, çünkü ara-iğreti konumlara denk düşen parçalanma ve dağınıklık, devrim alternatifinin güç ve iddiasını ezilen yığınlar nezdinde zayıflatmaktadır ve ezilen sınıflar gerçek güçlerini ortaya koymalarını zorlaştırmaktadır. Geçicicidir, çünkü yukarıda kabaca sıralanan ana kanalların dışındaki her varoluş, ister bütün olarak ister ayrışarak, sınıfların sosyal-siyasal mevzilenişine uygun olarak kendi yerini alacaktır. Varolan durum, dargrupçu mezhepçi önyargıların yanısıra dünya komünist-devrimci hareketinin yaşadığı süreçlerin yarattığı arızi farklılaşmaların ve devrimci proletaryanın sosyalizm kanalının pratikte henüz ileri düzeyde ve güçlü bir tarzda doldurulamamış oluşunun ürünüdür. Ve tam da bu nedenlerle, ne kadar uzun ve sancılı yaşanırsa yaşansın, geçicidir.

'96 baharında başlayan "devrimci güç birliği" tartışmaları gerçek anlamını yukarıda çizilen verili tabloda bulmaktadır. Bu girişim ve arayış, dünya devrim tarihinde olumlu-olumsuz örneklerini gördüğümüz cephe (halk cephesi, işçi cephesi/hükümeti vb.) tarzı birliklerden temelde farklıdır. Cephelerde, siyasi temsilcileri oturmuş bir toplumun temel ezilen sınıfları belli hedefler doğrultusunda biraraya gelirler. Bu deneyimlerin olumlu örnekleri, proletaryanın diğer ezilen sınıf ve katmanları kendi devrimci sınıf iktidarı hedefi için yedeklemesini; olumsuz örnekler ise, proletaryanın ufkunun küçük-burjuva sınırlılıklarla, demek oluyor ki burjuva düzen çerçevesiyle karartılmasını anlatır. Bu cephe deneyimleri olumlu-olumsuz örnekleriyle stratejik bir konumlanış ve ittifakı ifade ederler ve bir tarihsel döneme damgalarını vururlar.

Bizdeki "devrimci güç birliği" arayışları ise, Türkiye'de ezilen sınıf ve katmanların temsilcilerinin pratikleriyle de bir bütün olarak yerli yerine oturacağı, ara akımların tasfiye olacağı sürece kadar, varolan sağlıksız ve geçici parçalanmışlığın hem olumsuz etkilerini mümkün olan en altı sınıra indirmek, hem de bu geçiş döneminin en hızlı bir biçimde

tüketmek nesnel ihtiyacından doğmuştur. Burada bu girişime katılan grupların öznel niyetlerinden değil, "devrimci güç birliği" girişiminin sınıf mücadelesinin verili ortamında hangi nesnel ihtiyaca bağlı olarak gündeme geldiğinden sözediyoruz. Geçmişin devrimci akımlarının liberalleşmede aldığı mesafe ve düzenin devrimci güçlere ve devrimci kitle hareketine pervasız saldırısı, devrimci harekette güç birliği ihtiyacının hissedilmesine yol açmıştır. Fakat çelişik konumları, bu akımları devrimin nesnel ihtiyaçlarıyla kendi grupsal varoluşlarının ihtiyaçları arasına sıkıştırmış, "devrimci güç birliği" girişimine karşı tutarsız bir konuma sürüklemiştir. Devrimci hareketin küçük-burjuva sosyal-siyasal kimliğinin dolaysız sonucu olarak alabildiğine içselleştirmiş bulunduğu dar grupçu-rekabetçi tarzı, kendi varlığını sosyalizmin çıkarlarına bağlamaktaki zayıflığı, "devrimci güç birliği" arayışlarının boşlukta kalmasına neden olmuştur.

Bugünün Türkiye'sinde devrimci konumlanış, nesnel mantığını, devrimci proletaryanın sınıf iktidarında bulmaktadır. Bu konum ve duruş hareketimiz tarafından, pratik süreçteki yer yer zayıflıklarına karşın bir bütün olarak doldurulmuş durumdadır. Bu durum, "devrimci güç birliği" girişiminin hakkı verildiğinde ve bu adım merkezi olarak az-çok ciddi bir işlerlik kazandığında, devrimci hareketi oluşturan ara akımların varlık nedenlerinin kendi tabanlarında tartışmalı hale geleceği bir bunalım etmenidir. Burada bir tek DHKP-C'yi ayırmak gerekir! Elbette, olumsuz dar grupçu, mezhepçi tavır ve kültür yönünden devrimci hareketin bileşenlerinden çok daha kötü bir durumda olduğu bilinmektedir. Fakat DHKP-C'nin "devrimci güç birliği"ne karşı olumsuz tutumu, aynı zamanda, yeni siyasi arayışı ve yönelişi tarafından belirlenmiştir ve kendi içinde bir tutarlılığı vardır. Tuttuğu heterojen kitle tabanını istikrarsız bir devrimci kitle hareketi ortamında korumanın yegane yolunun bu tabanla en geri bir zeminde birleşmek olduğuna kanaat getirenlerin, kendilerine "devrimci güç birliği" içinde değil, reformist cenah içinde yer bulmaya çalışacaklarını Susurluk sonrası süreçler bütün açıklığıyla göstermiştir.

Küçük-burjuva devrimcileri için birlik nesnel olarak zor ve çetrefilli bir meseledir. Ara sınıfsal konum, proletarya ile ittifakın gerçekte ona yedeklenmek olduğun anlatır. Ara konumu mutlaklaştırıp teori düzeyine yükseltenler ise nihayetinde gidip burjuvaziye yedeklenirler.

Diğer taraftan, aralarında esasa ilişkin ciddi farklılıklar olmayan ara akımlar arasında birlik ya da güç birliği sorunu gündeme geldiğinde, genel olarak dar grupçu ve rekabetçi kaygılarla bunun boşa çıkarılması esastır. Düzenin saldırıları ve kitle hareketinin ihtiyaçları karşısında, tabandan da gelen bir basınçla birlik ihtiyacı kendini dayatır. Fakat pratik genelde bunun berbat biçimde boşa çıkarılması, devrimci imkanların heba edilmesi olur. Son birbuçuk yılın "devrimci güç birliği" girişimi bunun iyi bir örneğidir. Halbuki düzen ve reform kampı karşısında devrimci bir odaklanmanın nasıl acil ve yakıcı bir önem taşıdığı, bütün bileşenlerin ortak kanısıydı. En ileri adım olan '97 1 Mayıs'ı için "devrimci güç birliği"nin ise devrimci hareket tarafından esasta tutarsızlık ve ufuksuzlukla nasıl boşa çıkarıldığı biliniyor.

Bizim, devrimci harekete, devrimci her çaba ve mevziye, dolayısıyla "devrimci güç birliği"ne de yaklaşımımız temelden farklıdır. Biz, düzen karşısında devrimci bir duruş, çaba ve mevzide öncelikle birikmiş bir değer görürüz. Proletaryanın devrimci iktidar hedef ve konumundan bakıldığında, bugün şu veya bu katmanlar arasında yürütülen her devrimci çalışmanın bir anlamı ve değeri vardır. Biz eğer proletaryanın devrimci enerjisini açığa çıkarır, onu iktidar hedefine sevkedebilirsek, toplumun bütün ezilenlerine önderlik etmeye yetenekli bu biricik sınıfı, birikmiş bütün çelişki ve devrimci değerleri kendi iktidar savaşında seferber etme imkanı bulabilecektir. Özgüvenimiz, özellikle bir sınıfın önderlik kapasitesine ve kendimizin onun yegane komünist öncüsü olduğuna olan güvenin bir ifadesidir. Devrimci hareket birbirinin gelişmesi karşısında rekabetçi kaygılarla olumsuz pratiklere yönelirken, bizim devrimci her mevziye politik desteğimiz ve sahip çıkışımızın böyle bir mantığı vardır. PKK'nın Kürt halkını ayağa kaldırdığı bir dönemde devrimci

hareketin bazı bileşenleri diğer şeylerin yanısıra küçük-burjuva rekabetçilikleri nedeniyle de ezen ulus milliyetçiliğine nesnel olarak yedeklenirken, iddiasızlaşan kesimleri PKK'ya yedeklenip misyon ve iddialarını iyice yitirdiler. Bizim bu gelişmenin muazzam politik önemine vurgumuz ise, net bir ideolojik tutumla PKK'nın devrimci bir ulusal hareket olarak yerli yerine oturtulmasıyla birleşti. Bizim bu noktadaki farklılığımıza '95 Gazi anti-faşist direnişi ve '96 1 Mayıs'ına yaklaşımlarımız da iyi bir örnektir. Devrimci hareket karşısındaki bu tutumumuz, başka bazı akımların güçsüzlük ve iddiasızlıktan beslenen "birlikçi" ve dostane yaklaşımlarından kökten farklıdır. İdeolojik olarak iflas edenlerin, ne yapacağını bilmeyenlerin diğer devrimci akımlarla sıcak ilişkiler araması bir şeydir; bizim devrimci olan herşeyi proletaryanın devrimci sınıf iktidarı doğrultusunda seferber etme perspektifimiz, güç ve azmimiz başka bir şey!

Diğer taraftan, devrimci hareketin özellikle işçi sınıfı içinde tuttuğu mevziler bir yönüyle sınıfın öncüsünün bölünmesi, onun ara ideoloji ve politikalarla marksist-leninist ideolojiye yabancılaştırılması demektir. Bu nedenle, devrimci mevzilere sahip çıkan politik tutumumuz, devrimci hareketin saflarında proletarya sosyalizmi için değerlendirilebilecek ne varsa onu çekip alacak bir ideolojik mücadele ve basınçla birlikte gerçek işlev ve rolünü oynamaktadır. Varlıkları, bizim gelişim süreçlerimiz üzerinden daha fazla gereksiz hale gelen ve bizim karşımıza dikildikleri ölçüde geriye düşenlere yöneltilecek ideolojik basınç, devrimci mevzilere politik destek tutumunun ayrılmaz bir parçasıdır. Artık parti düzeyinin eşiğine geldiğimiz bir evrede, giderek bu ideolojik basıncın politik bir basınç haline dönüşmesi de doğaldır. Mesele şöyle de formüle edilebilir: Devrimci hareketin saflarında proletarya sosyalizminin potansiyeli her ne ise, onu en hızlı bir biçimde ayrıştırmak ve çekip almak; düzen karşısında devrimci konumda ısrar edenlere politik destek vermek ve ideolojik olarak önlerini açmak ve güncel hedefler çerçevesinde mümkün olduğu ölçüde ortak hedeflere seferber edebilmek...

Gerek ülkede sınıflar mücadelesinin seyri ve ihtiyaçları, gerek "devrimci güç birliği" sorumluluğu karşısında devrimci hareketin tutarsızlıkları ve sorumsuzlukları, ve gerekse komünist hareketin partili bir kimliğe doğru bugün katetmiş olduğu mesafe, tüm bunlar, devrimci hareketin saflarındaki sosyalist potansiyelin ayrıştırılması için, ideolojik mücadele ve hedeflerimize politik olarak bağımsız gündemle yürüme tutumunda yoğunlaşmayı dayatmaktadır. Son birbuçuk yılın "devrimci güç birliği" süreci, bunun bir tercih değil bir zorunluluk olarak giderek daha fazla ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Fakat her şey gibi bu tutum da **görecelidir**. Yazının başlangıcında da belirttiğimiz gibi, "devrimci güç birliği" bileşenlerinin niyet ve bilinçlerinden ayrı olarak, bu girişim özünde sınıf mücadelesinin verili durumunun nesnel bir ihtiyacı olarak gündeme gelmiştir. Bugünkü sağlıksız ve geçici dağınıklığın, ara konumların olumsuz etkilerini mümkün olan en alt seviyeye çekmek ve bu çabadan hem beslenecek hem de onu besleyecek tarzda herkesin yerli yerini bulacağı geçiş döneminin en hızlı biçimde sonuca bağlanmak bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç "devrimci güç birliği" girişiminin nesnel mantığını oluşturur. Sorunu, salt devrimci bir odak yaratma acil ihtiyacından hareketle anlamaya çalışmak tek boyutlu bir kavrayıştır. Böyle bakıldığında, sorun, kendi dinamik çok yönlü çerçevesinde değil, durağan bir güç birliği çabasının sonucu/sonuçsuzluğu ekseninde anlaşılır. Bu ise, iyimser bir beklentiden karamsar bir içine kapanmaya dönüşecek aynı özün iki görünümünü oluşturan savrulmalara yol açar. Halbuki, "devrimci güç birliği" süreçleri için hakkıyla ve tutarlı bir stratejik yönelişle harcayacağımız her emek, yarattığı kısa dönemli pratik sonuçlarından bağımsız olarak, komünist potansiyeli parti çatısı altında toplamak, düzene karşı devrim ekseninde bir politik duruşu besleyip güçlendirmek ve sallantılı konumda olanların düzene karışmalarının önünü kesmek gibi temel önemde hedeflere hizmet eder.

Peki, yaşanan süreç ve deneyimler üzerinden, önümüzdeki süreçte "devrimci güç birliği" sorununa nasıl yaklaşırsak hakkını vermiş olacağız?

Devrimci hareketin dar grupçu/sekter varoluşu temel bir veri iken ve bu yaşanan süreç tarafından yeniden yeniden doğrulanmışken, yapılabilecek en temel hata, "devrimci güç birliği" süreçlerine **endekslenmiş** bir faaliyet ve çalışma gündemi oluşturmak, atılacak adımların ertelenmesine göz yummaktır.

Diğer taraftan, merkezi "devrimci güç birliği" girişimleri, devrimci demokrasinin doğal varoluş ve kendini üretme tarzının da dolaysız sonucu olarak, kendini sınıf içinde üreten bir odaklanma olmaktan ziyade bundan yalıtan bir tarza çekmektedir. Bu ise, bizim işçi sınıfının devrimci önderliğini gecikmeksizin her düzeyde inşa etme hedef ve çabasıyla çelişen bir özellik taşımaktadır.

Bu iki temel sorunun ışığında bizim davranış tarzımız ne olmalıdır?

Biz, işçi sınıfı içindeki çalışmamızı her birim, işkolu ve alan üzerinden hedef, öncelik ve gündemlerini bağımsız olarak belirler ve hayata geçirmek için seferber oluruz. Bu çalışma alanlarında politik bir varlık ve güç olarak varolan "devrimci güç birliği" bileşenlerine, oluşturduğumuz gündem ve hedeflere katılmaları çağrısı yaparız. Bu çağrı yanıt bulduğu ölçüde, kendi hedef ve yürüyüşümüzü aksatmaksızın iş ve güç birlikleri oluşturulmasına çaba harcarız. İşin bir diğer hassas yanı, bu iş ve güç birliklerinin işkolu veya alanda öncü işçilerin devrimci politik birlikteliğini yaratma hedefine tabi olarak ele alınması zorunluluğudur.

Örnek verecek olursak, bizim bir tekstil işkolu çalışmamız var. Bu çalışmada merkezi araçlarımızdan öte tekstil bülteni gibi bir aracı öncü işçi potansiyelini biraraya toplamak, devrimci sınıf hedeflerine sevketmek amacıyla kullanıyoruz. Bülten, tekstil işçilerinin en geniş kesimlerinin en temel yakıcı sorunlarına taktik devrimci sendikal platformda yanıt oluşturan, bu taktik tutumu sınıfın devrimci iktidar stratejik hedefine bağlayan bir araçtır. Bu çerçevede çalışmaları süren Merter İşçileri Kurultayı'ına en etkin tarzda katılıp devrimci bir soluk vermek, ve daha öteye tekstil işçileri kurultayını toplamak vb. gibi ara hedef ve gündemlerimiz var. Bu çalışma alanında varolan "devrimci güç birliği" bileşenleri ile ilişkilerimiz, sektörün öncü işçi kuşağının nabzını tutmak, onu politik bir alanda birleştirmek temel hedefimiz belirlenmek durumundadır. Örneğin yapılacak kurultayın yürütmesinin "grupların ittifakı" tarzında belirlenmesi aslında öncü kuşağı birleştirme-örgütleme çalışmamızı kötürüm eder. Ama kurultayı en geniş işçi yığınlarına maletme çalışmasını ortak araçlarla birlikte sürdürmek ve bu çaba üzerinden ortaya çıkan oluşumlarda doğal bir öncü inisiyatifi kurmak, komitelere/yürütmelere işçilerin öncüsüyle gelmek, tercih edilmesi gereken bir tarz olmalıdır. Aynı tarz, metal, petro-kimya, belediye işkolu çalışmaları, yerel kurultay girişimleri, işçi platformları vb. için de geçerlidir.

1 Mayıs için "devrimci güç birliği" örneğinde olduğu gibi, verilen sözlerin ve alınan sorumlulukların yerine getirilmeyişi ise, elbette muhasebesinin yapılması, özeleştiriye davet edilip aşılması gereken bir durumdur.

Sonuç olarak, her türden "devrimci güç birliği" girişim ve çabasının, komünist potansiyel esasta partimiz çatısı altında toplanıncaya kadar varolan sağlıksız ve geçici dağınık devrimci potansiyel gerçekliğine yeniden yeniden üretilen bir yanıt olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir. Görünürde ortak iş ve eylemi hayata geçirmek güncel olarak öne çıkarken, aslında sürecin temel mantığı, ara konumlara son veren bir ayrışma ve netleşme, parti çatısı altında toplanma dinamiğidir. Elbette biz ancak bunun en ileri düzeyde bilincinde olur, politik olgunluğumuzu ideolojik tavizsizliğimizle birleştirirsek, ideolojik alanda yaptığımızı politikada da yapabilir hale gelirsek, bu böyle yaşanacaktır. Bu temel önemde hedef, devrimci hareketi düzen karşısında dolaylı olarak güçlendirmek, sınıf çalışma alanlarında devrimci gruplara şu veya bu ölçüde dağılmış öncü işçi potansiyelini en ileri düzeyde harekete geçirmek vb. gibi güncel sonuçlar da üretecektir. Ki bunlar aslında bir ve aynı hedefin değişik düzeylerde devamıdır. Bu süreç, ana konumlar esasta son bulup, sınıf ve katmanların cephe türü birliktelikleri gerçek kapsamda gündeme gelene dek, şu veya bu biçimde ve gel-gitleriyle sürecektir.

K. CENK

Sınıf hareketi ve siyasal sınıf çalışması

I- Sorunlar ve öncelikler

Dizginsiz gericilik dönemi

İşçi sınıfı ve emekçi katmanlar, etkileri hergün ağırlaşan ve gelecekte daha da ağırlaşacak kapsamlı saldırılar altındalar. Sermaye sınıfı, Susurluk skandalının gürültüsü, sömürgeci kirli savaşın yeni ilhaklarla tırmandırılması ve "şeriat tehlikesi" çığırtkanlığı içinde sömürü ve soygunu katmerleştiriyor. Terörün dozunu gittikçe arttırıyor.

Her yeni gün yeni bir zam paketiyle başlıyor. Fiyatlar fiilen Amerikan dolarına endekslenmiş durumda. Ücretler sürekli geriliyor. Sefalet ücreti olarak tanımlanan asgari ücret birkaç ay içinde 132 dolardan 82 dolara geriledi. Özeleştirme tüm hızıyla sürüyor. İşten atmalar hızından birşey kaybetmiyor. KİT'lerdeki toplusözleşmeler İMF'nin direktifleri ve sermaye iktidarının isteği doğrultusunda artışsız imzalandı. İşçi sınıfının halihazırındaki tek örgütlülük imkanı olan sendikal örgütlenme, "eşel-mobil" sistemine uygulama zemini kazandırılarak, fiilen etkisiz hale getirilmeye çalışılıyor vb.

Sömürgeci kirli savaş tüm vahşetiyle sürdürülüyor. Sermaye iktidarı ve medyası insan kanının akıtılmasını topluma başarılarının bir göstergesi olarak sunuyor. Sermaye devleti yeni ilhaklara girişiyor. Kirli savaşın faturası sürekli büyüyor.

Gericilik çıldırıyor. Çeteler küstah. Hükümet pervasız. Terör dizginsiz. Riyakarlık sınır tanımıyor. MGK icranın tüm iplerini eline alarak çalışanlara "ya kırk satır, ya kırk katır" tercihini dayatıyor. İller İdaresi Yasası yürürlükte. "Kriz Yönetim Masası" kurulmuş bulunuyor. "Şeriat tehlikesi" çığırtkanlığıyla, darbe tehditleriyle, MGK'nın fiili yönetimi altında tam teslimiyet dayatılıyor. Bolca lafı edilen demokrasiden eser yok. Kazanılmış hak ve özgürlükler ayaklar altında. MHP'li faşist çeteler devrede. Polisin tam desteğiyle ilerici-devrimci gençlik sindirilmek isteniyor vb...

Sınıf cephesinde durum

Dizginsiz sömürüyü ve azgın gericiliği frenleyebilmenin biricik yolu, işçi sınıfı hareketinin ortaya koyacağı politik irade ile diğer emekçi kesimleri ve toplumsal muhalefet katmanlarını aynı mücadele cephesinde birleştirebilmesinden geçiyor. Sermaye iktidarının en büyük şansı da bu alandadır. Zira ortada böylesi bir hareket henüz yok. Sınıf hareketi olduğu kadarıyla hayli dalgalı ve istikrarsız. Ekonomik istemlerin dar alanından çıkamıyor ya da tensikat vb. saldırılara karşı tepki sınırlarını aşamıyor. Hareket sendikal cendereye sıkışmış vaziyette. Hareketin dar zeminini sendikal bölünmüşlük tamamlıyor. Buna sömürgeci kirli savaşın beslediği "vatan bölünmez, bayrak inmez, ezan susmaz" demagojisinin tırmandırdığı şovenizm dalgasının bölücü ve dizginleyici etkisi ekleniyor. Sendikalar ise hemen hiçbir olumlu işlev oynamıyor. Çünkü başında çeteler devletinin uşağı olan sendikal çete var.

Komünistlerin saptaması, tereddüte yer bırakmayacak düzeyde yaşam tarafından doğrulanıyor: Her zaman böyle olmayabilir. Fakat bugünkü işçi hareketinin yaşadığı sıkışmışlığın gerisinde devrimci önderlik boşluğu yatıyor. Çünkü hareketin durgun seyrine rağmen, dipte güçlü bir anafor var. Bu anaforun dışa yansıttığı dalgalar ise, ya rejimin terörüyle bloke ediliyor, ya da sendikal çeteler eliyle boşa çıkarılıyor. Böyle olunca, dalga dalgaya binip yükselemiyor ve hareket her defasında aynı noktadan başlıyor, gelip sendikal çetelerin barikatlarına takılarak kırılıyor. Tüm teşhir olumsluğuna rağmen, MGK'nın sendikaların başına tayin ettiği çeteler hareketi yönetmeyi başarıyor. Sendikal çeteler sınıf kitlelerindeki hoşnutsuzluk ve öfkeyi MGK'nın

planı çerçevesinde "şeriat ve bölücülük tehlikesine karşı mücadele" yalanıyla düzen çizgisine kanalize etme gayreti içinde. Son girişimleri ve kamuoyuna açıkladıkları bildiri, MGK direktiflerinin harfi harfine uygulanması girişimidir.

"Öncü" kesim ne yapıyor?

İşçi sınıfı saflarında "öncü" konumunda olan ilerici, devrimci hatta sosyalist olduğunu iddia eden hayli geniş bir kuşak vardır. Fakat istisnaları dışında hemen tümü de konumlarına, sınıfa karşı sorumluluklarına yabancı, adeta yorgun ve yılgın demokratları oynuyorlar. Yorgunluklarının kaynağı, hareketi bir dönem taşımış olmaları değil, kaba bir güçsüzlük ruh halidir. Yılgınlıklarının nedeni ise, düzenin estirdiği terörün yüreklerinde yarattığı korkudur.

Bu kuşak aslında son derece heterojen bir bileşime sahiptir. Yukarıdaki tanımlama, politik konum ve davranışlarını açıklayan ortak paydayı anlatmaktadır.

Bunları aslında üç ana katagoride tanımlamak mümkündür.

Politik platformlarıyla reformist bir zeminde, pratik davranışlarıyla sendikal çetelerin denetiminde ve meşruiyet kaygısıyla düzene teslimiyet tutumları içinde olan kesim, bu üç ana kategoriden ilkidir. Ana gövdesini alt kademe sendika bürokratlarının ve reformist çevre yandaşlarının oluşturduğu bu kesim, hareketin önünü tıkayan engellerden biridir.

Yorgun ve yılgın bu kesimin sınıf kitlelerini etkileyebilmesinin nedenleri; düzenin açtığı icazet alanında hareket etmeleri, sınıf hareketindeki devrimci önderlik boşluğu ve sınıf kitlelerindeki bilinç zayıflığıdır. Sendika bürokrasisi ve reformist odaklara dayanmaları bir öteki imkanlarıdır. '87-90 döneminde kendiliğinden sınıf hareketinin öne ittiği bu unsurlar, sol söylemi, bir tür sosyal demagojiyi belli bir başarıyla kullanmaktadırlar.

Bunların söylemlerine bakılırsa, ortada kaygı duyulacak bir durum yoktur. "Öncü"ler sorumluluklarını üstlenmişlerdir ve sermayeye dünyayı dar edeceklerdir. Sınıfın sorunlarını çözmeye, çeteleri yargılamaya, demokratik bir devlet, demokratik bir ordu, demokratik bir toplum yaratmaya ramak kalmıştır. Oysa gerçek tümüyle başkadır. Bu sözde "keskin" söylemin pratik karşılığı rejim karşısında tam bir diz çökmedir. Eğer bunlar "öncü" olarak tanımlanacaklarsa, diz çökme ve teslimiyetin öncüleri olarak anılabilirler yanlızca. Zira sınıfın öncüsü olmak, ilerici-devrimci olmak, öne atılmaktır. Bedel ödemeyi göze almaktır. Sınıfın gururu olmak, onurunu korumayı başarmaktır. Yani sermayenin dizginsiz sömürü ve terörünü boşa çıkarmak için çaba harcamak, bunun tüm sonuçlarına katlanmaktır. Tıpkı A.Persons ve yoldaşları gibi.

Oysa bu unsurlar sınıfa karşı hiçbir devrimci sorumluluk taşımıyorlar. Düzenin teröründen öylesine korkuyorlar ki, faşist yasaların meşruiyet alanından çıkmamaya özel çaba harcıyorlar. Sınıf hareketi bu alanı bir parça zorladığında, faturanın kendilerine kesileceğinden korkarak, ya hareketi yüzüstü bırakıyorlar, ya da "sınıf dışı", "başı bozuk grupların kışkırtmaları", "dışardan tahrik" diyerek, böylece faşist iktidarın ideolojik saldırı argümanlarına sarılarak, devrimci gelişmenin önüne dikiliyorlar. Kimisi faşist terörden medet umarak, "işkence, karakol, hapis, işten atılma var" diyerek, yılgınlık yaratmaya çalışıyor. Kimi ise MHP-RP etkisindeki işçileri kışkırtarak devrimci etkiyi boşa çıkarmaya çalışıyor ve hatta devrimci öğeleri patrona ispiyonlayarak işten atılmasını sağlıyabiliyor.

Devrimci politik faaliyete karşı çıkmak bu kesimin başlıca etkinliklerinden biridir. Toplumsal-siyasal bir gelişme karşısında sınıfı duyarlılığa mı çağırdınız; geri bilinç ve eğilimleri okşayarak, "bunlar sınıfın sorunu değil" derler. Mücadelede militanlık ve kararlılığı mı önerdiniz; "meşruiyet, meşruiyet!" çığırtkanlığı yaparlar.

Teslimiyet içinde dayatılan kadere razı olmaktansa, savaşarak yenilmek ve yenilgi öğretmenden öğrenerek yeniden atağa geçmek, bu kesimden uzak bir duygudur.

İİSŞP gibi lafta hayli iddialı, yerine göre mangalda kül bırakmayan oluşuma egemen anlayış, çizdiğimiz bu tablonun tipik temsilcisidir. İP'li karşı-devrimcilerin ve EP'li reformislerin överek göklere çıkardığı İİSŞP, aslında demeçler platformundan başka bir şey değildir. Gerçi burjuva politikacıları ve sendikal çeteler gibi demeç üstüne demeç verir, karar üstüne karar alırlar. Fakat demeçler vermenin dışında hiçbir kararın arkasında durmazlar.

Öyle bir oluşum düşününüz ki, toplantıları kitlesine kapalı, kararları gizli, devrimci işçilere karşı tümüyle illegal. Bu zihniyetin demokratlıkla, işçi sınıfıyla, ilerilicilikle ne alakası var? Bu tutumun sendikal korucuların davranışından ne farkı var? Bu platformun zindan direnişi, Susurluk skandalı, sömürgeci kirli savaş ve ilhak, 1 Mayıs karşısındaki tutumu utanç verici olduğu kadar, konumlarını açıklayıcı derslerle doludur. Bu utanç verici konumlarına rağmen kendilerini sınıfın meşru temsilcisi sayarak memleketin onuru devrimcileri yargılamaya kalkışmazlar mı?

Sınıf hareketi içerisinde belli bir yer tutan bir öteki kesim de, "bağımsızlar" diye tanımlanabilecek konumda olanlardır. Çoğunluğu eski sol gruplardan ya da DİSK geleneğinden gelen bu unsurlar aslında niyetiyle emek ve özgürlükten yanadırlar. Fakat kavrayışları ve davranışlarıyla reformist-sendikalist cenderenin kıskacı içindedirler. Hareketin gelişmesiyle birlikte temkinli bir öne çıkma tutumu alır, fakat olağan dönemlerde iddiasızlaşır ve sıradanlaşırlar. Sendika çetelerine ve reformist gericiliğe tepki duyarlar, ama taban dinamizmine dayanarak bu cendereyi aşma iddiası ve pratiğinden yoksundurlar. Özel bir basınç ve baskı altında olmadıkça, devrimci faaliyete belli bir hoşgörü, hatta sempatiyle yaklaşırlar. Fakat devrimci önderlik sorumluluğunu bir yükümlülük olarak görmedikleri gibi, devrimci örgütlere ve örgütlenmelere de mesafeli davranırlar. Bu, rejimin yarattığı "terör örgütleri" fobisinin beslediği bilinçli bir tutumdur aslında. Rejimle çatışmaya ve reformist gericiliğe karşı cepheden bir mücadeleye girmemekle birlikte, en risksiz biçimler içerisinde devrimcilere çeşitli yardımlarda bulunurlar. Sınıf kitlesi içinde az-çok bir yer tuttuğunuz ve ilişkilerde ilerletici bir dialog kurduğunuz koşullarda, destek ve yardımlarını daha da artırırlar. Büyük kesimiyle legal platformların müdavimi, legal partilerin ziyaretçisi ve hatta çoğu durumda üyesi olmakla birlikte, aslında huzursuzdurlar. Bunu sık sık dile de getirirler. Fakat bir politik kuvvet olarak dayanabilecekleri alternatif bulamadıkları sürece de, "ne yardan, ne de serden" duygularıyla yaşarlar. Dipten gelen bir dalgayla bütünleşmek ve bu dalganın sarsıcı etkisiyle ileriye fırlamak potansiyeli bu kesimde hayli güçlüdür. Bu potansiyeli harekete geçirebilmek yine de orta vadenin değil, olabildiği kadarıyla bugünün sorunudur. Zira bu kesimin alacağı tutumun hareketin seyrine önemli etkisi olacaktır.

Hareketin önünde olan üçüncü kesim ise, ilerici ve devrimci-sendikalistlerin oluşturduğu öğelerdir. Bu öğeler mücadeleci bir çizgi izlemek ve sınıfın kazanımlarını korumak kaygısı ve çabası içinde olmakla birlikte, devrimci bir sınıf siyaseti platformundan hayli uzaktırlar. Bu nedenle çabaları saldırılara karşı direniş, kazanılmış hakları koruma ve dönem dönem sermaye iktidarının şu ya da bu saldırısına karşı tepkiler ortaya koyma sınırını halihazırda aşamamaktadır. Bunun nedenlerinden biri daha yaygın bir hareketliliğin yaşanmıyor olması ise, asıl nedeni, bu öncülerin ideolojik-siyasal bakış ve kavrayışındaki zayıflık ve çarpıklıklardır. Bu nedenle ya Tuzla Deri'de görüldüğü üzere ancak mevzi bir alan tutabiliyorlar, ya da sendikal korucuların alt kademe sendika bürokratlarını aşamıyorlar. Çünkü devrimci bir sınıf perspektifi ve örgütüne sahip değiller ve dipteki dalganın gücüne yeterince dayanmıyorlar. Hareketin geneldeki zayıflığı karşısında tutundukları mücadeleci konum da kendilerinden memnun bir ruhhali yaratıyor. Bu kuşağın önünde iki yol vardır. Ya devrimci öncü olmanın sorumluluğuyla ideolojik konum ve siyasal perspektiflerini sorgulayarak proleter sosyalist öncünün maddi öğeleri haline gelmek, ya da kendini tekrar içerisinde tıkanarak geriye düşmektir.

Bugünkü sınıf hareketinin önünde olan öncü konumundaki kuşağın taşıdığı potansiyel ve sunduğu imkanları, devrimci bir sınıf hareketinin yükseltilebilmesi çerçevesinde değerlendirebilmek mutlaka gereklidir. Fakat yeni dönem hareketinin ihtiyacı ve devrimci sınıf partisinin yaratılması sorumluluğuna bağlı olarak dikkati sorunun ana noktasına yoğunlaştırmak gerekir. Dipteki anafor dalgalar halinde geldikçe, dalgalarla birlikte yeni bir öncü kuşağı ileri itecektir. Sınıfın en diri ve genç kesimlerinden oluşan böylesi bir potansiyel gizli halde duruyor. Devrimci sınıf örgütlülüğünün esas gücü de bu potansiyel olacaktır. Sınıfın gençliğini kazanmak, hareketin geleceğini güvencelemek, sınıf partisinin rolünü

ve misyonunu başarıyla oynamasının önkoşullarını yaratmak olacaktır.

II- Sınıf hareketi ve siyasal çalışma

Bugünün siyasal ortamına, sınıf hareketinin mevcut seyri ve imkanlarına bakıldığında, sermaye cephesini geriletmenin ve devrimci sınıf mücadelesinin önünü açmanın tek yolu, toplumsal muhalefeti etrafında birleştirebilecek bir işçi sınıfı hareketinin politik mücadele alanına çıkmasıdır. Böylesi bir hareketi besleyecek nesnel koşullar fazlasıyla vardır. Oysa öznel planda, bilinç, örgütlülük, eylem ve önderlik alanında aynı şeyi söyleyebilmek güçtür. Bu sınıf hareketinin tıkandığı alana ilişkin de bir açıklık sağlamaktadır. Politik işçi hareketinin devrimci bir temelde serpilip gelişebilmesi politik öncünün basiretine bağlıdır. Hareketin içerisindeki mevcut dinamiklerin etkin hale getirilmesi, politik öncülük iddiasının önemli sorumluluklarından biridir. Siyasal sınıf çalışmamızın seyrini ve sorunlarını, üstünlük ve zayıflıklarını, yoğunlaşma noktaları ve önceliklerini irdelemeli, somut sonuçlara ulaştırmalıyız.

Siyasal faaliyet ve sınıf çalışması

Hareketimizin çalışma tarzı, yürüttüğü faaliyetin kapsamı, kullandığı yol, yöntem ve araçlar köklü bir değişim sürecinden geçiyor. Özelikle son iki yılımız bu değişim ve dönüşümü gerçekleştirme, yeni çalışma biçimi ve faaliyet tarzını oturtma, çalışma araçlarını yeni dönem çalışmasına uygun olarak düzenleyerek her açıdan yetkinleşme çabasıyla geçti.

Hareketimiz uzun sayılabilecek bir dönem "genele seslenen" bir çalışma yürüttü. Yeni doğmuş ve siyasal arenada kendine yer açmaya çalışan bir hareket için emekleme ve yürüme döneminde böylesi bir çalışma hem doğal, hem de kaçınılmazdır. Güçlerini hazır bulma imkanlarından yoksun, her şeye baştan başlama zorunluluğuyla karşı karşıya olan bir hareket, bir de kitle hareketinin dalgalı, ağır ve sancılı seyri ile karşı karşıyaysa, rejimin ağır terörü altındaysa ve evrensel boyutu da olan tasfiyeciliğin basıncını göğüsleme zorunluluğu içindeyse, sürecini ağır bir tempoda da olsa ilerletebilmesi ciddi bir idolojik-politik kuvvetin göstergesidir. Fakat süreç yine de hayli uzundur. Bir dönemi artık kesin bir tarzda kapatmak ve yeni bir dönemi her açıdan ve tüm yönleriyle başlatıp geliştirmek mutlak bir zorunluluktur.

Bir dönem kesin bir tarzda kapanmıştır. Yeni açılan ya da açılacak çalışma bölgelerindeki geçici dönemler dışında, " alan dövme", "hendek doldurma" olarak tanımlanan dönem geride kalmıştır. Bundan böyle geçmiş tarz ve yöntemlere sıkışıp kalmak kendini tekrarlamak olacaktır. Güçleri bir kısır döngü içinde verimsizliğe itmeye yolaçacaktır. Deniz aşıldığı halde okyanusa dalmayı başaramamak demektir. Evet! Dar örgüt çalışmasından sınıf ve kitle çalışmasına geçişten, genel siyasal faaliyetten birim üzerine oturmuş olan ve alanlarda kökleşmeyi hedefleyen mahalli çalışmanın örgütlenmesi acil sorumluluğundan sözediyoruz.

3. Genel Konferansımızın metinleri ve tartışma tutanakları, böylesi bir geçişin, sıçramalı gelişmenin önünü aydınlatacak değerlendirmeler ve sonuçlarla doludur. Örgüt basınımız sınıf ve kitle hareketi üzerinden sürdürülen faaliyet ve gelişmelerin ortaya çıkardığı deneyimler üzerinden sorunu döne döne işliyor. Ne var ki bu alanda alınan mesafe halihazırda oldukça yetersizdir.

III- Siyasal faaliyet kapasitemiz ve sınıf ve kitle çalışması

'97 yılında geride bıraktığımız beş aylık süreç siyasal faaliyet kapasitemizin düzeyine yeterince aydınlatıcı olan bir açıklık kazandırmıştır. "1 Mayıs başarısızlığı"na rağmen hareketteki moral gücün kaynağı bir yanıyla idolojik-siyasal çizgiye duyulan güven ise, bir yanıyla da politik faaliyet kapasitesinde sergilenen düzeyin yarattığı özgüvendir. Fakat bu durum ciddi sorun ve sorumluluklarla karşı karşıya bulunduğumuzu gölgeleyemez.

'96 yılının ilk beş ayında ortaya çıkan sonuç merkezi siyasal çalışmanın ve genel siyasal faaliyetin örgütleniş düzeyinin göstergesidir. Oysa gerek partileşme sürecinin ve gerek siyasal sınıf hareketinin dayattığı sorumluluk ve görevlerin kapsamı çok daha geniş, öncelikleri ise çok daha başkadır.

Merkezi siyasal çalışmayı örgütlemek ve genel siyasal çalışmada belli bir düzey tutturmak hareketin kazandığı bir refleks, aynı anlamda kazanılmış bir mevzidir. Karşı karşıya bulunduğumuz sorumluluk ise birim çalışmasına dayalı, alanlarda yoğunlaşan, mahalli araçlar üzerinde yetkinleşen, kitle çalışmasının gerektirdiği yol ve yöntemleri yaratılıcılıkla kullanan ve elle tutulur sonuçlar ortaya çıkaran mahalli siyasal çalışmanın gereğince örgütlenmesidir.

İşçi kitlelerinin dikkatini fabrikanın dar sorunlardan siyasal gelişmelere, iktisadi-sendikal alanın dar sınırlarından temel toplumsal sorunlara çevirmeyi başarmak, devrimci siyasal çalışmanın temel bir gereğidir. İşçi ile işveren arasındaki sorunlar, iktisadi, toplumsal ve demokratik sorunlar özünde bir sistem sorunudur. Bütün mesele bunu başarılı bir biçimde ortaya koyabilmektedir. Özgül olan ile genel olanın içiçe işlenmesi, siyasal sınıf çalışmasında sonuç almanın en etkili yoludur. Fabrika çalışması genel siyasal faaliyetin dışlanması değil, tersine, çok daha etkili bir tarzda ve çok daha zengin yol ve yöntemlerle sürdürülmesi demektir.

Geneli görüp özgül olanı gözden kaçırmak, ya da özgül olanla sınırlanarak asli sorumlulukları unutan bir pratik girişim, sınıflararası mücadelenin gerçek mahiyeti konusunda gerekli açıklığa sahip olamamaktır. Bu tıpkı ormanı görüp ağacı seçmemek ya da tek tek ağaçlardan ormanı görmemeye benzer.

Birim temeline oturtulmuş bir siyasal faaliyetin ayırdedici özelliği, militanların fabrika kitlesiyle içiçe bir sosyal ve siyasal yaşam içine girmesi değildir yanlızca. Bu sorunun en basit yanıdır. Yalnızca başlangıç adımlarıdır. Her şeyden önce birimlerin çok çeşitli özelliklerini, kitlenin ideolojik, siyasal, kültürel düzeyi ve eğilimlerini, örgütlülük durumunu vb, bilmek gerekir. Bu temel üzerinde somut politikalar oluşturmak, bu politikaları elle tutulur sonuçlara vardırmak demektir.

Böylesi bir çalışmadan sonuç alabilmek için ihtiyacın gerekirdiği her türlü araç ve yöntemi kullanmakla mümkündür. Bildiri, afiş, yazılama vb. kendi başına yetersizdir. Kimi durumlarda işlevsizdir de. Örneğin mahalli bültenler böylesi bir çalışmanın etkili kılınabilecek araçlarından biridir. Somut politikanın somut aracı! Kavranması gereken halka budur. Kitleleri etkilemenin, öncü inisiyatifi açığa çıkarmanın en elverişli yöntemi! Hassasiyet gösterilmesi gereken nokta budur.

Örneğin bültenler sınıf ve kitle çalışmasında mesafe almanın, öncüyü hareketlendirip örgütlendirmenin bir dayanağı olabiliyor mu? Biz bunu gösteriyor muyuz? Bir yandan önderlik boşluğu gibi gerçek bir olguya işaret ediyoruz, bir yandan da öncü kuşağın örgütsüz ve dağınıklığından... O halde sözgelimi Metal Bülteni kendi bölgesinde metal alanındaki öncüyü bir platform etrafında toplayan, gücünün birleştirmesinin dayanağı olabilen bir işlev neden görmesin? Bu elbette ha deyince olmaz. Zaman ve çaba gerektirir. Israr ve hırs gerektirir. Politik birleştiricilik ve kıvraklık gerektirir. Kendini öncüye kabul ettirmeyi gerektirir vb. Yönelişimizin somut araçlarından biri olduğu için Metal Bülteni örneğini bilerek öne çıkardık. Oysa çalışmanın araç ve yöntemleri, gerçek pratik yaşamda çok çeşitli ve zengindir. Dar ya da geniş kitle toplantıları; gezi türü sosyal etkinlikler; imza kampanyaları; servislere binmeme ya da bir öğünlük yemek boykotları; sendika ziyaretleri fabrikalar arası tanışma toplantıları; yardımlaşma ve dayanışma girişimleri; hastalanan ya da iş kazası geçiren bir işçiyi ziyaret organizasyonu; fabrikalar arası kültürel-sportif turnuvalar; grev ve direniş ziyaretleri; yemekhane ya da temsilci odasında oluşturulacak panolar, vb...

Her bir etkinliği ve aracı siyasal sınıf çalışmasının bir imkanına dönüştürebilmek gerekir. Saflarımızda da etkili olan garip bir muhakeme tarzının ürünü bir yaklaşım var. Bu tür yol ve yöntemler küçümsenir. Bu muhakeme tarzına göre sayılanların çoğu yeterince "devrimci" değildir. Kullanılan aracın işlevini kavrayamamanın ve gerçek yaşamdan uzak olmanın ürünü bu yaklaşımların ciddiye alınabilir bir yanı yoktur. Önemli olan araç, yol ve yöntemin kendisi değil, hangi politikaya hizmet ettiği ve kullanıldığı anda işlevsel olup olmadığıdır. Siz bir iş kazasının ardından etkili bir konuşmayla sonuç alamayabilirsiniz. Fakat aynı kazanın kurbanı işçiyi ziyaret organizasyonunu bir protestoya

dönüştürebilirsiniz.

Dar çevre çalışması ile sınıf ve kitle çalışması iki farklı düzeydir. Yoldaşlarımız bugüne dek belli bir insan tipiyle ilişki içindeydiler. Oysa şimdi kitlelerin en geniş kesimleri ve bu kitlelerin tipik temsilcileriyle karşı karşıyalar. Bu gözetilemediği koşullarda etkin bir siyasal pratiği örgütlemek mümkün değildir. Propaganda ve ajitasyon çalışmasında kitleye yakın bir üslup seçilmelidir. Anlatım sade ve dolaysız olmalıdır. Teorik kavramlardan değil, yaşamdan yola çıkılmalıdır. Soyut politik temalar ya da kuru ajitasyon değil, somut ve çarpıcı olgulara dayan bir propaganda-ajitasyon faaliyeti... Yaşam tarzı, özdisiplin, sosyal diyalog vb. alanlarda, bu da bir işçi fakat aynı zamanda devrimci, dedirtmeyi başarabilmeliyiz. Paspal bir kılık, saç sakal içiçe geçmiş, maddi yaşamın günlük bilgisinden yoksun, yaşamı düzensiz aydın bir devrimci, söz içeriği ne kadar kuvvetli olursa olsun, kitlenin tipik temsilcilerinde gerekli etkiyi yaratamaz.

Kitleye seslenişte sınıf gerçeği gözetilmelidir. Çevre ayrımı, ulusal köken farklılığı, mezhepsel bölünmüşlük ya da burjuva partilerinin siyasal etkisi sonucu oluşan bölünmelere göre değil, burjuva sınıf ve işçi sınıfı, patron ve işçi, emek ve sermaye kutuplaşması esas alınmalıdır. Sınıf kaygıları ve çıkarlarından hareketle sorunları işlemek, burjuva ideolojik-kültürel etkilere ve alışkanlıklara, bireycilik, bölgecilik, mezhepcilik vb. ne karşı en etkili silahtır. Burjuva siyasal akımların ve partilerin hile, yalan ve demagojilerle işçilerin bir kesimini etkilediği, sömürgeci kirli savaşın şovenizme ek bir etkinlik alanı yarattığı bilinmektedir. Anlaşılır nedenlere dayalı bu bölünmüşlük yanlızca sınıf çıkarlarından gidilerek aşılabilir. Bunun mümkün olduğu, MHP ve RP'nin etkisi altındaki işçilerin militan mücadelelere katılıp yer yer öne atılmakta tereddüt göstermedikleri bizzat kendi sınırlı deneyimlerimizle sabittir. Bu aynı şey göçmen işçiler ile Kürt kökenli işçiler için de geçerlidir.

Sonuç olarak

Sınıf ve kitle hareketinin mevcut düzeyini ve eğilimlerini hesaba katmayan herhangi bir girişimin ciddi sonuçlar elde etmesi beklenemez. Sınıf ve kitle hareketinin bugünkü düzeyi, kitlelerin düşünüş, davranış ve algılayış biçimleri, öncü kesimlerinin tutumları ve gericiliğin karşı-devrimci çabaları vb. nedenlerle dışarıdan ve genelden bir seslenme istenilen sonuçları doğuramamakta, böylesi bir faaliyetin etkisi zayıf kalmaktadır. Bugün kitlelerin içine girilmedikçe, onlarla pratik yaşam alanında aynı kaderi paylaşmadıkça, içeriden etkilemenin yol ve yöntemleri kullanılmadıkça, dışarıdan sürdürülen faaliyet sonuçsuz kalmaktadır. "Siyasal faaliyetin etkisi boşa gitmez" sözü elbette genel bir doğrudur. Fakat sonuçlarını devşirip devrimci mücadele kanalına akıtamazsanız, bu siyasal etkiden sınıf içerisinde yer tutan reformist çevreler yararlanır. Nitekim böyle de olmaktadır.

Çalışmamız giderek gerçek bir sınıf çalışmasına dönüşmektedir. Bu çalışma şüphesiz ki dümdüz ilerlemeyecektir. Soluklu ve inatçı olmayı gerektiren zorlu bir iştir. Ama güç olan ilk adımdır ve bu adım da atılmış bulunmaktadır. Mahalli araçların giderek artması, çok çeşitli alanlarda kısa sürede sonuç verecek planların daha şimdiden oluşması, siyasal çalışmada parti düzeyine sıçramamızın hiç de zor olmadığının işaretleridir.

Atalet çürütür. Çalışma biler. Deneyim öğretir.

EKİM 3. Genel Konferansı

Örgütsel ve Siyasal Tartışmalar ***(Tutanaklar)***

EKSEN YAYINCILIK

Bir yoldaşın özeleştirel değerlendirmesi

"Hataların kurbanı olmak ya da ders almak!"

Devrimci düşüncelerle tanışmam liseli yıllarıma rastladı. Yoğun bir okuma-araştırma sürecinden sonra fiilen ilk devrimci eylemim mahalle duvarına, "Kahrolsun faşizm, yaşasın mücadelemiz" yazılamasıyla başladı. Verili koşullarda ulaşabildiğim tek devrimci yayın *Yeni Çözüm*'dü o zamanlar. Ancak bir örgütsüzlük düzleminde gelişen bu süreçte bireysel olarak (bir mahalle ve okul arkadaşımla birlikte) yapabileceğimiz tek şeyi yapıyorduk. Okul duvarlarına yazılama... Müdür ve müdür yardımcılarının arabalarını molotoflama... Bilir bilmez çeşitli imzalar kullanma vb...

Üniversite süreci ve gençlik örgütlülüğü

Üniversiteye geldiğimde tek amacım vardı. Benim için bir idol olan Dev Genç'de yer almak, "iyi bir Dev-Genç'li olmak". Bu amaçla yaptığım ilk şey 6 Kasım'a katılmak ve "dernekçilerin" dikkatini çekmeye çalışmak oldu. Artık İstanbul'daydım ve devrimci yayınlara kolayca ulaşma imkanım vardı. Sürekli marksist-leninist klasikleri okuyordum. Başlangıçta "dernekçilerin" dikkatini çekmekte zorlandımsa da kişisel girişimlerimle İYÖ-DER'e katıldım. Dinamizm, heyecan ve motivasyonla kısa sürede "yükseldim". Tabi bunlara bir de işin teorik kısmını eklemek gerekiyor. İçinden geçtiğim 6-7 aylık süreç bana iddiamın hiç de beklediğim gibi olmadığını, "eksik bir şeyler" olduğunu gösterdi. Ancak yoğun pratik süreç ve çalışma tempom beni kısa sürede "belirli yerlere" getirmişti. O zamanki en büyük handikapım "devrimci örgüt"le ideolojik birlik sorunuydu. Henüz (sol yayınlarından bir çok kitabı okumama rağmen) Türkiye devrimci hareketinin ideolojik akımlarını, özellikle de THKP-C'nin ideolojik "kurgu"sunu bilmiyordum. Nihayet *Dava Dosyası*'nı ele geçirdiğimde büyük bir hezimete uğradım.

İlk sınav

Tam böyle bir dönemde, hareketle ideolojik-politik birlik sorunuyla yüzyüzeyken, düşmanla ilk karşılaşmamı yaşadım. Düşmana değil ifade vermek, işkencenin ikinci gününden sonra ses dahi çıkarmadım. Gayrettepe'de geçen 14 gün sonunda ise bir köşeye atılmıştım. Kendime geldiğimde hastahanedeydim ve çevrede düşmanın izi yoktu. Hastaneden kaçtım ve üzerine geçen bir 20 günlük süreçte Dev Genç eleştirisi yazarak ayrılmaya karar verdim. Bu kabul edilmedi, zaaflarımdan dolayı ayrıldığım söylendi.

Komünist hareketle tanışma

Bu olaylar gelişirken benimle aynı durumda olan bir yoldaşımla sürekli tartışıyor ve okuyordum. Bu süreçte "sosyalist devrim" ve "işçi sınıfından" bahseden bir-iki kitap bulmuştuk. (*TDKP Eleştirisi* ve *Devrimci Harekette Reformist Eğilim*). (...) Yazın bir yandan Komünist hareketin kitaplarını okuyup irdeledim, diğer yandan uğradığım (içinde bulunduğum pratik süreç yüzünden) hayal kırıklığı atlatmaya çalıştım. Sağlıksız örgütlenme sürecimin ve öğrenci gençliğin yok sayılabilecek hareketliliğinin de etkisiyle "hayal kırıklığı" dönemi belirleyici oldu ve bir çeşit "örgütsüzlük" pratiğini geliştirmeme neden oldu. Teorik olarak EKİM'i tam ve sarsılmaz bulmama rağmen, içinde bulunduğum atalet ve onu teorize edişim uzun bir süre devrimci pratikten uzak kalmamın nedeniydi. 92 Ekim'ine geldiğimizde artık "ataletin" teorize edilecek yanı kalmamıştı ve bir an önce harekete geçmek gerekiyordu. Arkadaş çevremizle bir dergi çıkarmaya karar verdik ve daha sonra bir yoldaşın da etkisiyle dergiden örgütlü mücadeleye bir gelişim süreci izledik. (...)

Sıçrama ve düşüş birarada

Türlü kesintilerine rağmen tüm devrimci pratiğim (Dev Genç sonrası) okuldaki otonom örgütlenmemiz içinde şekillendi. Elbette teorik olarak kendimizi geçmişle kıyaslanamaz ölçüde geliştirdik. Kendi adıma çıkmaz-kısır

tartışmaları aşmak ve bir atılım yapmak niyetindeydim. Bunu "sınıf intiharı"na dayandırmak istiyordum. Bunun yolu da EGK içinde hareketle bütünleşmek ve buradan bir sıçrama yapmaktan geçiyordu.

İşte tam bu evrede ikinci sınavla karşı karşıya geldik. Evimiz basılmış ve karakol kurulmuştu. O güne kadarki bir kaç aylık süreçte kendi birim içi sorunlarımızı az çok dile getirmiş ve çözme uğraşındaydık. Pratiğimiz çok iyi gidiyordu. Sorunlarımızı çözmek için birim toplantısına gittiğimizde evde yakalandık.

Yakalandığımızın ertesi sabahına kadar kendi adıma herşey çok iyiydi. Direniyordum. İkinci günün öğleden sonrası o korkunç hatayı yaparak kod adımı kabul ettim. Derhal işkenceden çıkarıldım ve tedaviye başlandı. İşte bu noktadan sonra tekrar direnmeye karar versem de düşman beni alt etmesini bildi. Yalan bilgiyle düşmanı oyalamaya kalktım. Bu ise yalnızca kendimi kandırmak oldu. Kaybetmiştim. Bunun ezikliğiyle ne yazdığını bile bilmeden ifade altına imza attım. Bir kez daha kaybettim. Güya amacım kendimizi cezalandırmaktı. Kendime lanetler yağdırırken, bir anda kendimi evimde, içerek unutmaya çabalarken buldum.

Hatalardan ders almak!

Bundan sonraki süreç ise çok çabuk aktı. Kişisel polemikler ve karşılıklı suçlamalar... "Bir süre" herşeyi unutup "daha sonra" karar vermek... Giderek "dışarıdaki" yaşamdan koptuğumu, yabancılaştığımı, yalnızlaştığımı her saniyesinde duyumsuyordum artık. Ve buna ne alkol, ne de düzene entegre olmak için verilen uğraşlar ket vuramıyordu. Düşkünlere ilişkin yazılan her yazı, söylenen her söz şamar gibi indi yüzüme. Ve bunun doruk noktası, birlikte sınıf mücadelesine çıkıp, içeride bunu birlikte koruyamadığımız eski bir "yoldaş"ın beni kapitalizme entegre olamamakla itham etmesi ve okuldaki arkadaş çevremin bu yüzden bana "kendine çeki düzen ver" uyarısında bulunması oldu. İşte o anda şu soru en net biçimiyle belirdi kafamda. "Bunların arasında ne işim var benim?"

Evet yoldaşlar (siz ister "yol arkadaşı" deyin ister yoldaş, ben sizlere yoldaş demek istiyorum), ikinci sınavımda başarısız kaldım. Bunun en ağır hezimetini kendi içimde ben yaşıyorum. Yüzünüze bakarken rahatça gülemiyorum, ama iğrençliği seçmek istemiyorum. Son pratik sınav ne kadar tersini gösterse de, ben devrim ve sosyalizm davasına bağlıyım. Ya da öyle olmak istiyorum. Yanlışlarımı görmek, kabul etmek bu noktada önem kazanıyor. Kendi bireysel beceriksizliğimi başkalarına yıkmak gibi bir niyetim asla olmadı. Herkes nihayetinde kendinden sorumludur.

Kendi becerisizliğim, "örgütlü devrimciliği" anlayamamaktan, içselleştirememekten kaynaklanıyor. Geçmiş süreçte her ne kadar teoride sosyalist devrim için sınıf örgütü/partisi savunusunu yapsam da, bunu pratikte hep bireysel anarşist bir tarzda yaşadım. (...) Bugün EKİM'in bize ilk öğrettiği şeyi, "hatalarından ders almayı", en yoğun şekliyle yaşamaya çalışıyorum. Sizlerden bana güvenmenizi değil, beni sınamanızı, eksikliklerimi göstermenizi bekliyorum.

Bugün belki başı dik dolaşamıyorum aranızda, ancak bu sürekli olmayacak. Düşmanı bir kez yendim, bir kez yenildim. Yine yeneceğim. Bu kişisel bir sorun değil, bir mücadele sorunu. Çünkü biz yenilgiyle kendimize değil, fakat daha çok mücadeleye ve onun geleneklerine/kazanımlarına zarar verdik. Bu, bunun davasıdır ve bu dava uğruna ölmeye hazırım. Bu bir niyet sorunu da değildir. Çünkü biz devrimciler çok iyi biliriz ki, tarih iyiniyetlerin ihanetlere dönüşmesinin de tarihidir aynı zamanda.

Sistemin yapmaya çalıştığı şey bireyi toplumdan uzaklaştırmak, yalnızlaştırmak, yabancılaştırmaktır. İşkencelerin, copların, mahkemelerin, zindanların, türlü tehditlerin tek amacıdır bu. Ve ben "atalet"imi koruduğum sürece, devrim için, örgüt için "birşeyler" yapmadığım sürece, bu pratiği yaşamaya mecburum.

Özellikle bu açıdan kendi geçmiş sürecim yeterince zengindir. Ancak bahsettiğim "birşeyler" yapmak hiç de ucundan tutarmış kabilinden birşeyler yapmak değildir. Bu bir savaş alanıdır ve top da taşısanız, en ön safta da çarpışsanız, değişen bir şey yoktur sizin için, olmamalıdır. Bu yüzden derdim savaş alanına çıkarak savaşmaktır. Hayatın öznesi olabilmek ancak bununla mümkündür. (...)

A. S.

Okurlardan / Yoldaşlardan...

İzmir'de 15 Haziran eylemi

KESK'in aldığı eylem kararları doğrultusunda İzmir'de 15 Haziran günü yapılacak mitinge Valilik izin vermedi. 15 Haziran'ı önceleyen günlerde devrimcilere, ilericilere ve sendikacılara yönelik baskılar arttı, KESK'in İzmir Sendika Şubeler Platformu dönem sözcüsü gözaltına alınarak katılımcılara gözdağı verilmeye çalışıldı.

Üç miting başvurusunun yapıldığı İzmir'de yalnızca KESK'inkine izin verilmedi. Buna rağmen kamu emekçileri alanlara çıktılar. Mitingin yapılacağı yerde 2-3 bin kişilik bir kitle toplandı ve basın açıklaması yapıldı.

Sermayenin çürümüş düzenine ve kontr-gerilla devletine karşı sloganların atıldığı basın açıklaması esnasında kitleye devrimci bir coşku hakimdi. Sloganlar hep birlikte haykırıldı, talepler gündeme getirildi.

Türk-İş ve DİSK'li sendika ağalarının sermaye sınıfının temsilcileri ile emeğe karşı platformlar oluşturdukları, MGK ve onun emirerlerinin "şeriat-laiklik" ekseninde sahte gündemler yaratarak emekçileri yanlış hedeflere yönelttikleri bir dönemde, kamu emekçilerinin 15-16 Haziran'da yükselttikleri ses anlamlıdır.

İşçi sınıfının 15-16 Haziran mücadele geleneğini yaşatmak ve daha ileriye taşımak, işçi ve emekçilerin birleşik militan mücadelesini örgütlemek için daha çok çaba, daha çok emek harcamak zorundayız. Bu görev ise herşeyden önce sınıf devrimcilerinin omuzlarındadır.

O. G. /İzmir

İşçi gençlik üzerine

12 Eylül sonrasında dünya ekonomisiyle tam bütünleşme hedefi çerçevesinde ihracata yönelik ekonomi politikaları daha bir hız kazanmıştır. Buna bağlı olarak 1983 yılından sonra, özellikle de İstanbul ve çevresinde, tekstil alanında önemli bir gelişme yaşanmıştır.

Kısa bir sürede çok geniş bir genç işçi potansiyelini, özellikle de kadın ve çocuk emeğini bünyesinde toplayan bu sektör, örgütsüzlüğün kol gezdiği bir alandar. Her türden ekonomik-demokratik haktan yoksun, yoğun iktisadi sömürü, ağır çalışma koşulları vb. bu sektörün karakteristik özellikleridir.

Çürüyen ve çöken değerler sisteminden belki de en fazla etkilenen kesimlerden biri bu alanda çalışan işçilerdir. Politik bir müdahale ile karşılaşamadıkları koşullarda, ağırlaşan yaşam koşulları, arabesk müzik ve futbol, bu insanları düşünemeyen birer robot haline getirmektedir.

Genç işçiler genellikle bulundukları konuma geçici olarak bakmaktadır. Erkek işçiler, askere kadar çalışırım, ondan sonra da iki makina alır kendi atölyemi açarım hayalleri kurmakta, proleterleşme sürecini yaşayamadığı ölçüde sınıf atlama güdüsüyle yaklaşmaktadır. Arabesk kültürünün de bunda etkisi büyüktür. Yine aynı şekilde bu sektörde çalışan kadın işçiler de kendilerini geçici olarak görme eğilimindedirler. En büyük idealleri evlenip bu yaşamdan kurtulmaktır. Kimileri aile baskısından kaçmak, çoğu ise ekonomik olarak ailesine katkıda bulunmak için çalışmaktadır.

Sektörde Altınyıdız, Tunceliler, Rubi vb. gibi sendikalı yerlerde, çıraklık statüsü ile adeta kölelik koşullarında çalıştırılan işçiler sözkonusudur. Bu işçiler sendikal örgütlenme hakkından yoksun bırakılmakta, böylece sınıfın örgütlü birliğine set çekilmeye çalışılmaktadır.

İnsanlık tarihinin en ileri sınıfı işçi sınıfıdır. Genç işçiler ise bu sınıfın en dinamik kesimidir. İşçi sınıfının damgasını taşıyan tüm devrimlerde ya da büyük devrimci hareketlerde gençliğin özel bir rolü olmuştur. Lenin'in, devrimci sınıfın gençliğinin partisi olacağız demesi boşuna değildir. İşçi gençliğin enerjisinin bu sektörde de mücadeleye seferber edilmesi son derece önemlidir. Mücadelenin büyük bir güç ve dinamizm kazanması demektir.

Sermaye diktatörlüğü işçi gençliğin düzen açısından taşıdığı potansiyel tehlikenin bilincindedir. Bu nedenle onun tepkisinin düzen kanalları içerisinde eriyip gitmesine büyük özen

göstermektedir. İdeolojik-kültürel kuşatmanın yanısıra yasalarla, yasalar yetmezse baskı ve terörle ezip sindirmeye çalışmaktadır. Genç işçilerin tüm yaşamı, dayak, baskı, küfür, sefalet ve ağır çalışma koşulları olarak özetlenebilir.

Peki genç işçiler kendilerine dayatılan bu kölelik koşullarına boyun eğecekler midir? Milyonlarca işçinin emeğini gaspeden bir avuç asalak kapitalistin safahat içinde yaşaması için azgın sömürü koşullarına katlanacaklar mıdır? Gaziantep-Ünaldı işçilerinin deneyimi bu konuda öğreticidir. Küçük atölyelerde çalışan işçiler birleşik-örgütlü bir güç olarak patronların karşısına dikilmişler ve bir takım istemlerini kabul ettirmeyi başarabilmişlerdir.

Yaratan ve üreten biziz. Buna karşılık payımıza düşen baskı ve sefalet olmaktadır. Emeğimize örgütlü mücadelemizle sahip çıkmalı, bireysel kurtuluş çabalarının ufkumuzu daraltmasına izin vermemeliyiz.

Savaş Can/İstanbul

Bir gözaltı deneyimi

Genellikle hep direnişle çıkılan gözaltı deneyimleri aktarılır. Ben ise zayıf davrandığım, fakat bir dönüm noktası olarak gördüğüm deneyimimi aktaracağım.

İlk kez gözaltına alınmıyordum. Daha öncekilerden de bir direnişle çıkmıştım. Bu seferkinden ise, boyutu ne olursa olsun, sonuçta yenilgiyle çıkmıştım. Neden daha öncekilerde değil de, bu zayıflık şimdi çıkıyordu ortaya? Bu soruyu yanıtlamak kafamda da yerli yerine oturmayan bu süreci anlamaya yönelik ilk adımı oluşturmuştu.

Yaşam boşluk tanımıyordu. Asıl sorun burada yatıyordu. Bir boşluk varsa, o, şu veya bu şekilde dolduruluyor. Bunu devrimci bir tarzda dolduramazsan gericilik gelip dolduruyor. Geçirdiğim süreci tüm boyutlarıyla tahlil etmeyi, bu zayıflığı ortadan kaldırmanın yol ve yöntemini bulmanın ilk adımı olarak gördüm. Kendimi ve süreci yoldaşlarımla birlikte sorgulamaya başladım. Bir çok kavram artık boyut değiştiriyor ve yerli yerine oturmaya başlıyordu.

Bir devrimcinin yaşamı bir bütündür. Yani salt düşmanın ininde değil, evde, sokakta, fabrikada, nerede ve hangi koşullarda olursa olsun, tek tek davranışlarıyla değil düzen karşısındaki konumlanışıyla bir bütündür.

Bir devrimci içinde bulunduğu durumu tahlil edemiyor, tuttuğu safı ideolojik olarak sindiremiyorsa, sorunlar bugün olmasa da yarın gelip ayağına dolaşıyor. Sorunun kaynağının bir yönü ideolojik ise, diğer yönüyle bu ideolojiyle bütünleşen bir pratiktir. Asıl çözüm noktasını bu oluşturuyor. İdeolojik sağlamlık, devrimci kararlılık ve buna denk düşen pratik-politik bir davranış...

Kapitalizmde iki temel sınıf vardır. Biri; tüm değerleri ve zenginlikleri üreten, ama ona sahip olamayan çoğunluk. Diğeri ise bu zenginliklere baskı, zor ve tahakkümle el koyan bir avuç asalak mutlu azınlık. Kısacası, proletarya ve burjuvazi.

Bir Rus işçisinin devrim yıllarında karşısındaki birine söyledikleri geliyor aklıma: Ben sıradan bir işçiyim. Öyle derinlemesine tahlil yapamam, ama bildiğim bir şey var. İki sınıf vardır; burjuvazi ve proletarya. Ben ikincisinin safındayım, ya sen?

Bulunulan saf tek başına yeterli mi peki? Örgütsüz mücadelenin bir arpa boyu yol alması bir yana, muazzam bir güce sahip burjuvazi karşısında dağınıklığı yaratıyor yalnızca. Öyle ise burjuvazinin zora dayalı örgütlülüğüne karşı proletaryanın örgütlü zoru: Sınıfa karşı sınıf!

Örgütlü olmak, her zaman bunun bilincinde olmakla eş anlamlı gelmiyor. Örgütlü mücadeleyi bilincimizde yerli yerine oturtamıyorsak, devrime adanmışlık ve sosyalizm uğruna mücadele soyut birer söz kalıbının ötesine geçemiyor.

Gerek düşman karşısında, gerek yaşamımızın her alanında, safında yer tuttuğumuz sınıfın ideolojisini sindirdiğimizde, bu ideolojiye uygun bir yaşam pratiğini, düzene karşı devrimci konumlanışı gerçekleştirdiğimizde, aşamayacağımız sorun yoktur.

EKİM ile partiye, parti ile devrime, sosyalizme!

S. Eralp/İstanbul

Okurlardan / Yoldaşlardan...

(Başlarafı s.24'de)
tanrıtanımazlık ve dine verilen "sus paylarının" bir çorbası, tanrıya karşı dev-v-v-rimci bir savaşla dindar işçilere "hoş görünmek" gibi korkakça bir istek arasında "ilkesiz" yalpalamalar, onları korkutup kaçırma korkusu vb., vb.'dir. Anarşist lafebeliğinin yazını, marksizme bu türden bir sürü saldırı içermektedir.

Ama, marksizmle biraz olsun ciddi olarak ilgilenme, onun felsefi ilkeleri ve uluslararası sosyal-demokrasinin deneyimi üzerinde kafa yorma yeteneğinde olan herhangi bir kimse, dine ilişkin marksist taktiklerin baştanbaşa tutarlı olduğunu, ve Marx ve Engels tarafından çok dikkatli bir biçimde düşünülüp ortaya konduğunu; amatörlerin ya da bilisizlerin yalpalama diye gördükleri şeyin, diyalektik materyalizmden doğrudan ve kaçınılmaz olarak çıkarılan bir vargıdan başka bir şey olmadığını göreceklerdir. Marksizmin dinle ilgili olarak, bu görünürdeki "ılımlılığının" varsayilan "taktiksel" endişelerden, hiç kimseyi "korkutup kaçırmamak" isteğinden vb. doğduğunu sanmak, son derece büyük bir yanılgı olurdu. Tersine bu sorunda da, marksizmin siyasal çizgisi, onun felsefi ilkeleriyle kopmaz bir bağ içerisindedir.

Marksizm materyalizmdir. Böyle olduğuna göre, 18. yüzyıl Ansiklopedicilerinin materyalizmi ya da Feuerbach'ın materyalizmi kadar dinin amansız düşmanıdır. Bundan hiç kuşku yok. Ama Marx ve Engels'in diyalektik materyalizmi, materyalist felsefeyi tarih alanına, toplumsal bilimler alanına uyguladığı için, Ansiklopedicilerden ve Feuerbach'tan daha ileri gider. Din ile mücadele etmemiz gerek - bu *bütün* materyalizmin ve bu yüzden de marksizmin ABC'sidir. Ama marksizm, ABC'de durup kalmış bir materyalizm değildir. Marksizm daha da ileri gider. Şöyle der: Dine karşı *nasıl* mücadele edeceğimizi *bilmek* zorundayız, ve bunu yapmak için ise, yığınlar arasında inanın ve dinin kaynağını *materyalist bir yolda* açıklamak zorundayız. Din ile mücadele soyut ideolojik öğütle sınırlandırılamaz, ve bu mücadele böylesine öğütlere indirgenmemelidir. Dinin topumsal köklerini ayıklamayı amaçlayan sınıf hareketinin somut pratiği ile bağlanmalıdır. Niçin din kasaba proletaryasının geri kesimlerinde, yarı-proletaryanın geniş kesimlerinde ve köylü yığınları arasında tutunmaktadır? Halkın bilisizliği yüzünden diye yanıtlar burjuva ilericisi, radikal ya da burjuva materyalisti. Öyleyse: "Kahrolsun din, yaşasın tanrıtanımazlık; tanrıtanımaz görüşleri yaygınlaştırma başlıca görevimizdir!" Marksist, bunun doğru olmadığını, bunun yüzeysel bir görüş, dar burjuva ilerlemecilerinin görüşü olduğunu söyler. Bu, dinin köklerini yeterince derinlemesine açıklamaz; bunları materyalist bir yolda değil de, idealist bir yolda açıklar. Modern kapitalist ülkelerde bu kökler, esas olarak *toplumsaldır*. Dinin en derin kökleri bugün, çalışan yığınların toplumsal olarak ayaklar altına alınmış durumunda ve onların, her gün ve her saat sıradan çalışan insanlara, savaşlar, depremler vb. gibi olağanüstü olayların verdiğinden bin kez daha şiddetli olarak, acıların en korkuncunu, işkencelerin en vahşisini veren kapitalizmin kör güçlerinin karşısında, görünüşteki tam çaresizliklerindedir. "Korku tanrıları yarattı." Sermayenin kör gücünden -kör, çünkü halk yığınları tarafından önceden görülemez- proleterin ve küçük mülk sahibinin yaşamlarının her adımında "ani", "beklenmedik", "raslansal", yıkım, yokolma, yoksulluk, fuhuş, açlıktan ölüm getirme tehdidinde bulunan ve getiren bir güçten korku- işte modern dinin, eğer bir anaokulu materyalisti olarak kalmak istemiyorsa materyalistin, her şeyden önce, aklından çıkarmaması gereken böylesine bir *kökü* vardır. Hiç bir eğitsel kitap, kapitalist zor çalışma koşullarıyla ezilen ve kapitalizmin kör yıkıcı kuvvetlerinin insafına terkedilmiş yığınların zihninden, bu yığınların kendileri, birleşmiş, örgütlü, planlı ve bilinçli bir yoldan dinin bu *köküne* karşı savaşmayı, her türlü biçimleri içerisinde *sermayenin düzenine* karşı savaşmayı öğrenmedikçe söküp çıkaramaz.

Bu, dine karşı eğitsel kitapların zararlı ya da gereksiz olduğu mu demektir? Hayır, böyle bir şey diyen yok. Bu demektir ki, sosyal-demokrasinin tanrıtanımaz propagandası, onun temel görevine, *sömürülen* yığınların sömürenlere karşı sınıf mücadelelerinin gelişmesine *bağlı* kılınmalıdır.

Diyalektik materyalizmin ilkeleri üzerine, yani Marx ve Engels'in felsefesi üzerine eğilmemiş bir kimse tarafından bu önerme anlaşılmayabilir (ya da en azından hemen anlaşılmaz). Nasıl olur! - diyecektir. İdeolojik propaganda, belirli düşüncelerin öğütlenmesi, binlerce yıldan beri varolagelen kültür ve ilerlemenin bu düşmanına (yani dine) karşı verilen mücadele, sınıf mücadelesine, yani ekonomik ve siyasal alanda belli pratik amaçlar uğruna verilen mücadeleye mi bağlı kılınacaktır?

Bu, marksist diyalektiğin tümden yanlış anlaşılmasını tanıtlayan, marksizme karşı ileri sürülen yaygın itirazlardan biridir. Bu itirazcıları şaşkınlığa düşüren bu çelişki, gerçek yaşamın gerçek bir çelişkisidir, yani diyalektik bir çelişkidir, ve lafta kalan ya da uydurma bir çelişki değildir. Tanrıtanımazlığın teorik propagandası, yani proletaryanın bazı kesimleri arasındaki dinsel inanların yıkılması, ve bu kesimlerin sınıf mücadelesinin başarısı, ilerlemesi ve koşulları arasına kesin bir çizgi çekmek, diyalektik düşünmemek, değişebilir ve göreli bir sınırı, mutlak bir sınıra dönüştürmek demektir; gerçek yaşama ayrılmaz bir biçimde bağlanmış olan bir şeyi zorla koparmak demektir. Bir örnek alalım. Belli bir bölgede ve belli bir sanayi dalındaki proletarya, tutalım ki, oldukça sınıf bilincine ulaşmış sosyal-demokrat ve kuşkusuz tanrıtanımaz ileri bir kesimle, kırlıkla ve köylülükle bağlarını daha sürdürmekte olan, tanrıya inanan, kiliseye giden, ya da hatta - diyelim bir hıristiyan işçi sendikasını örgütleyen- yerel papazın doğrudan etkisi altında olan geri işçiler olarak ikiye bölünmüş olsunlar. Ayrıca, tutalım ki, bu yöredeki ekonomik mücadele bir greve yolaçtı. Grev hareketinin başarısını her şeyin üstünde tutmak, bu mücadelede işçilerin tanrıtanımazlar ve hıristiyanlar olarak bölünmelerine şiddetle karşı koymak, böylesine bölünmelere karşı şiddetle direnmek bir marksistin görevidir. Böyle durumlarda, tanrıtanımaz propaganda gereksiz ve zararlı olabilir -geri kesimleri ürkütme, seçimlerde bir sandalye yitirme vb. yolunda darkafalıca bir korku açısından değil de, modern kapitalist toplum koşulları altında, hıristiyan işçileri sosyal-demokrasiye ve tanrıtanımazlığa açık tanrıtanımazlık propagandasından yüz kere daha iyi dönüştürecek olan sınıf mücadelesinin gerçek ileremesi açısından. Böyle bir anda ve böyle durumlarda tanrıtanımazlığı öğütlemek, yalnızca işçilerin grev hareketine katılıp katılmamaları yönünden bölünmeleri yerine, tanrıya inanıp inanmamalarına göre bölünmelerini isteyen papazın ve papazların *ellerine koz vermek* olacaktır. Ne pahasına olursa olsun, tanrıya karşı savaş ilanını öğütleyen bir anarşist, aslında papazlara ve burjuvaziye yardım ediyor olacaktır (zaten anarşistler pratikte hep burjuvaziye yardım ederler). Bir marksist, materyalist, yani bir din düşmanı olmak zorundadır, ama bir diyalektik materyalist, yani dine karşı mücadeleyi, soyut bir yolda değil, yabancı salt teorik, hiç bir zaman değişmeyen, bir öğüt temeli üzerinde değil de, somut bir yolda, *pratikte* sürdürülen ve her şeyden daha çok ve daha iyi, yığınları eğitebilen sınıf mücadelesi temeli üzerinde dinle mücadele eden bir kimse olmak zorundadır. Bir marksist, somut durumu bir tüm olarak görebilme yeteneğinde olmalıdır, anarşizmle oportünizm arasındaki sınırı (bu sınır göreli, hareketli, ve değişkendir, ama vardır) her zaman saptama yeteneğinde olmalıdır. Ve o, ne anarşistin, soyut, sözde kalan ama gerçekte boş "devrimciliğine", ne de dine karşı mücadeleden ürken, bunun kendi görevi olduğunu unutan, tanrıya inançla uzlaşan, ve sınıf mücadelesinin çıkarları ile değil de, kimseyi incitmeyen, kimseyi itmeyen, ve kimseyi ürkütmeyen küçük ve yavan endişelerle, "yaşa ve bırak yaşasınlar" şeklindeki hikmet dolu bir kuralla yolunu çizen vb.,vb. küçük-burjuva oportünizmi ve darkafalılığına ya da liberal aydınlara karşı yenik düşmemelidir.

Sosyal-demokratların dine karşı tutumlarıyla ilgili tüm yan sorunlar işte bu açıdan ele alınmalıdır. Örneğin,bir papazın sosyal- demokrat partisinin üyesi olup olamayacağı sorusu çok sık olarak ortaya atılmaktadır, ve bu soru, çoğunca, Avrupa sosyal-demokrat partilerin deneyimleri tanık gösterilerek hiç bir kayıt konmadan olumlu olarak yanıtlanır. Ama bu deneyim yalnızca marksist öğretinin işçi hareketine uygulanması sonucu değil, aynı zamanda Rusya'da bulunmayan (bu koşullar üzerinde daha sonra duracağız), Batı Avrupa'daki özel tarihsel koşulların da bir sonucudur, bu yüzden de hiç bir kayıt koymadan, olumlu bir yanıt bu durumda doğru değildir. Papazların sosyal-demokrat partisinin üyesi olamayacaklarını kestirip atmak da olmaz; ama bunun tersi de bir kural olarak konamaz. Eğer bir papaz, siyasal çalışmalarımıza katılmak üzere bize gelir ve partinin programına karşı çıkmadan parti görevlerini bilinçli olarak yürütürse, bu kimsenin sosyal-demokratların saflarına katılmasına izin verilebilir; çünkü programımızın havası ve ilkeleri ile papazın dinsel inançları arasındaki çelişki, bu durumda yalnızca onu ilgilendiren bir şey, onun kendi özel çelişkisi olacaktır; ve siyasal bir örgüt, üyelerini, parti programı ile onların kişisel görüşleri arasında bir çelişki olup olmadığı yönünden bir incelemeden geçiremez. Ama, kuşkusuz, böyesine bir durum Batı Avrupa'da bile çok seyrek görülen bir istisnadır, oysa Rusya'da ise tümüyle olasılık dışıdır. Ve eğer, örneğin, bir papaz sosyal-demokrat partiye katıldıysa ve asıl ve

hemen hemen tek işini aktif olarak dinsel görüşleri parti içinde yaymaya yöneltmişse, bu, söz götürmez bir biçimde onun parti saflarından atılmasına yolaçacaktır. Biz, tanrıya inancını koruyan işçiyi sosyal-demokrat partiye kabul etmekle kalmamalı, onları özellikle arayıp bulmalıyız; onların dinsel inançlarına karşı en küçük bir tecavüzün kesinlikle karşısındayız, ama onları da, parti programımıza karşı etkin bir mücadele versinler diye değil, bu programın esaslarına göre eğitmek üzere saflarımıza almaktayız. Biz parti *içerisinde* fikir özgürlüğüne izin veririz, ama gruplaşma özgürlüğü ile belirlenen belli sınırlar içerisinde; biz, partinin çoğunluğu tarafından reddedilen görüşlerin savunucuları ile kolkola yürümek zorunda değiliz.

(...)

Şimdi de Batı'da şu tezin oportünist yorumuna yolaçan koşullara geçelim: "din kişisel bir sorundur". Kuşkusuz, bunda, oportünizmin bir bütün olarak ortaya çıkmasına yol açan, anlık yararlar uğruna, işçi sınıfı hareketinin temel çıkarlarını feda etmek gibi genel etmenlerin bir payı vardır. Proletaryanın partisi *devletin*, dinin kişisel sorun olduğunu ilan etmesini ister, ama halkın afyonuna karşı mücadeleyi, dinsel boş inançlara vb.'ye karşı mücadeleyi "kişisel bir sorun" olarak görmez. Oportünistler, *sosyal-demokrat* partinin dini kişisel bir sorun olarak *gördüğü* anlamında konuyu çarpıtmaktadır!

Ama alışılmış oportünist çarpıtmaya ek olarak (Duma grubumuz din konusundaki konuşmayı incelerken yaptığı tartışmada bu hiç de açıklığa kavuşturulmamıştı), bugün Avrupa sosyal-demokratlarını, din sorununda, eğer deyim yerindeyse, aşırı bir umursamazlık içine iten, özel tarihsel koşullar vardır. Bu koşullar iki yanlı bir nitelik taşımaktadır. Birincisi, dinle savaşma görevi tarihsel olarak devrimci burjuvazinin bir görevidir ve Batı'da bu görev, büyük ölçüde burjuva demokrasisi tarafından, *onun* devrimleri döneminde ya da onun feodalizme ve ortaçağcılığa saldırıları döneminde yerine getirmiştir (ya da ele alınmıştır). Hem Fransa'da hem de Almanya'da dine karşı bir burjuva savaşı geleneği vardır, ve bu, sosyalizmden çok önceleri (Ansiklopediciler, Feuerbach) başlamıştır. Rusya'da bizim burjuva demokratik devrim koşulları yüzünden, bu görev de hemen hemen tümüyle çalışan sınıfın omuzlarına yüklenmiştir. Küçük-burjuva (narodnik) demokrasisi ülkemizde bu anlamda (Vekhi'nin yeni tüylenen kara-yüz kadetlerinin, ya da kadet kara-yüzlerinin sandığı gibi) pek fazla bir şey yapmamışlar, Avrupa'da yapılmış olanlarla karşılaştırıldığında *çok az* şey yapmışlardır.

Öte yandan dine karşı burjuva savaşı geleneği, Avrupa'da anarşizm -ki marksistlerin uzun zamandan beri yineleyerek açıkladıkları gibi, burjuvaziye bütün "şiddeti" ile saldırmasına karşın, burjuva dünya görüşünün yanında yer alır- tarafından bu savaşın özellikle burjuva *çarpıtılmasına* yolaçmıştır. Latin ülkelerindeki anarşistler ve blankiciler, Almanya'daki Most (yeri gelmişken Dühring'in bir öğrencisi olduğunu söyleyelim) ve benzerleri, seksenlerde Avusturya'daki anarşistler, bunların tümü dine karşı mücadelede devrimci lafebeliğini *nec plus ultra*'ya (son haddine-ç) kadar götürmüşlerdir. Anarşistlerle karşılaştırılınca, Avrupa sosyal-demokratlarının şimdi *öteki uca gitmeleri* şaşırtıcı değildir. Bu oldukça anlaşılabilir ve bir ölçüye kadar haklı bir şeydir, ama biz Rus sosyal-demokratları için, Batının özel tarihsel koşullarını unutmak yanlış olur.

İkincisi, Batıda, ulusal burjuva devrimleri son bulduktan *sonra* az ya da çok tam bir dinsel özgürlük getirildikten *sonra*, dine karşı demokratik mücadele sorunu, burjuva demokrasisinin sosyalizme karşı mücadelesi ile, tarihsel olarak öylesine gerilere itilmiştir ki, burjuva hükümetleri papaz yandaşlığına sözde liberal bir "saldırı" düzenleyerek, *bilinçli olarak* yığınların dikkatini sosyalizmden öteye çekmek istemiştir. Almanya'daki *kulturkampf*'ın ve Fransa'da papaz yandaşlığına karşı burjuva cumhuriyetçilerin mücadelelerinin niteliği budur. İşçi sınıfı yığınlarının dikkatlerini sosyalizmden uzaklaştırma aracı olarak burjuva papaz aleyhtarlığı -işte Batıdaki sosyal-demokratlar arasında, dinle mücadeleye karşı modern "ilgisizlik" havasının yayılmasından önce gelen şey budur. Ve bu da gene oldukça anlaşılabilir ve haklı bir şeydir, çünkü sosyal-demokratlar, burjuva ve bismarkçı papaz aleyhtarlığına karşı, dine karşı mücadeleyi sosyalizm için mücadeleye *bağlı kılarak* karşı çıkmak zorundaydılar.

Rusya'da koşullar oldukça farklıdır. Proletarya, burjuva demokratik devrimimizin önderidir. Onun partisi de, eski resmi din ve onu yeniden canlandırma ya da onu yeni ya da farklı bir biçimde ortaya koymak vb. yolundaki her türlü girişim de dahil olmak üzere bütün ortaçağ kalıntılarına karşı mücadelenin ideolojik önderi olmalıdır. Bu yüzden, işçi partisinin *devletin* dini kişisel bir sorun olarak ilan etmesi yolundaki

(Devamı s.5'de)

İşçi partisinin din karşısında tutumu

V.İ.LENİN

(...) Din, halkın afyonudur -Marx'ın bu özdeyişi din konusundaki tüm marksist görüşün temel taşıdır. Marksizm her zaman bütün modern dinlere ve kiliselere, ve her dinsel örgütü, sömürüyü savunmaya ve işçi sınıfını sarhoş etmeye yarayan burjuva gericiliğinin aracı olarak bakmıştır.

Aynı zamanda Engels, sık sık, sosyal-demokratlardan "daha solda" ya da "daha devrimci" olmayı isteyen kimselerin, işçi partisinin, programına, dine savaş açma anlamında tanrıtanımazlığın açıkça belirtilmesini sokma çabalarını yermişti, 1847'de Londra'da sürgünde yaşayan blankici mülteci komüncülerin ünlü bildirilerini yorumlarken Engels, onların dine karşı gürültülü savaş ilanını bir aptallık olarak niteledi, ve böyle bir savaş ilanının dine olan ilgiyi canlandırmanın ve onun gerçekten ölüp gitmesini önlemenin en iyi yolu olduğunu söyledi. Engels, blankicileri, ancak, proletaryanın en geniş tabakalarını bilinçli ve devrimci toplumsal *pratiğe* kapsamlı bir biçimde çekerek, çalışan yığınların sınıf mücadelesinin ezilen yığınları dinin boyunduruğundan gerçekten kurtarabileceğini anlama yeteneğinden yoksun oldukları için suçlarken, dine karşı savaş açmanın işçi partisinin siyasal görevi olduğunu ileri sürmenin anarşistçe bir lafebeliği olduğunu söylemişti. Ve 1877'de de *Anti-Dühring*'inde, idealizme ve dine verdiği pek küçük ödünlerinden ötürü filozof Dühring'e acımasızca saldırırken Engels, dinin sosyalist toplumda yasaklanması gerektiği konusundaki Dühring'in sahte-devrimci düşüncesini daha az bir kararlılıkla suçlamıyordu. Engels, dine böylesine bir savaş ilanının, "Bismarck'tan çok bismarkçı" olmak, yani Bismarck'ın din adamlarına karşı açtığı aptalca mücadeleyi (ünlü "Kültür İçin Mücadele", *Kulturkampf*, yani Bismarck'ın 1870'lerde, katolikliğe polis baskıları aracıyla, Alman katolik partisine, "Merkez" partisine karşı mücadele) yinelemek demek olduğunu söylüyor. Bu mücadele ile Bismarck, yalnızca katoliklerin militan papaz yandaşlığını *canlandırmış*, ve yalnızca gerçek kültüre zarar vermiştir, çünkü siyasal bölünmelerden çok, dinsel bölünmelerin öne geçmesini sağlamış, ve işçi sınıfının bazı kesimlerinin ve öteki demokratik unsurların dikkatini sınıfın ivedi görevlerinden, devrimci mücadeleden uzaklaştırarak, en gereksiz ve sahte burjuva papaz yandaşlığına karşı çekmiştir. Aşırı devrimci geçinen Dühring'i, Bismarck aptallığın bir başka biçimini yinelemek isteğiyle suçlayan Engels, işçi partisinin, dinin giderek yok olmasına yol açacak proletaryayı örgütleme ve eğitim görevini sabırla yürütecek yeteneğe sahip olması ve kendini din konusunda siyasal bir savaş teorisine atmaması gerektiğini vurguluyordu. Bu görüş, örneğin cizvitlerin özgürlüğünü, onların Almanya'ya kabul edilmesini, ve herhangi bir dine karşı polis yöntemleriyle savaşmanın tümüyle bırakılmasını savunan Alman sosyal-demokrasisinin esaslarından biri olmuştur. "Din kişisel bir sorundur"; Erfurt programındaki (1891) bu ünlü madde, sosyal-demokrasinin bu siyasal taktiklerini özetlemekteydi.

Bu taktikler, şimdi bir alışkanlık haline gelmiştir; bunlar marksizmin ters yönde, oportünizm yönünde yeni bir çarpıtılmasının doğmasına yolaçmışlardır. Erfurt Programı'ndaki bu madde, biz sosyal-demokratların, partimizin, dini kişisel bir sorun olarak *değerlendirdiği*, dinin, sosyal-demokratlar olarak bizim için, bir parti olarak bizim için, kişisel bir sorun olduğu anlamında yorumlanmaya başlanmıştır. Bu oportünist görüşlerle doğrudan çatışmaya girmeden Engels, doksanlarda, buna bir polemik biçimiyle değil de, olumlu bir biçimde kararlı olarak karşı durmanın gerektiği kanısına vardı. Şöyle ki: Engels, sosyal-demokratların dini, kendileriyle ilişkili olarak değil, marksizmle ilişkili olarak değil, ve işçi partisiyle ilişkili olarak değil de, *devletle ilişkili olarak*, kişisel bir sorun olarak gördükleri yolunda, kasten vurguladığı bir açıklama biçiminde bunu yaptı.

Marx ve Engels'in din sorunundaki söylediklerinin görünüşteki tarihi böyledir. Marksizme karşı savruk bir tutum takınan kimseler için, düşünmeyen ve düşünmeyecek olanlar için bu tarih, marksist çelişki ve yalpalamaların anlamsız bir çilesi, "tutarlı"

(Devamı s.21'de)